

PENGEVIRKE

Tidsskrift for ny bankkultur – Utgitt av Cultura Bank og Merkur

nr. 3 · 2012

Tema:

Utdanning, utvikling
og arbeidsliv

Utdanning, utvikling og arbeidsliv

Av Ann Hybertz Frandsen

Vi lærer og utvikler oss hele livet. I skolesystemet vårt og samfunnet vårt stilles det krav til læring og utvikling. Det skal være effektivt å gå på skole og på jobb.

Merkur og Cultura arbeider for at det enkelte mennesket i frihet får de beste betingelsene for å kunne utvikle evnene sine. Men man kan kanskje stille spørsmålsteget ved hvor mye frihet det eksisterer i våre felles skolesystemer i dag. Kunne man tenke seg at det var andre evner enn det å kunne regne og snakke engelsk, som også kan være nyttige for samfunnet vårt?

I dag føler mange barn og unge seg utenfor hvis de ikke er

gode på de samme områdene som andre på deres egen alder er, og hvis de ikke faglig passer inn i på det klassetrinnet de burde.

Når de unge kommer ut på den andre siden og står med vitnemålet sitt i hendene, er tiden inne til å finne en jobb. Og her gjentar forløpet seg. For enten er du med, eller så er du det ikke. Du er enten i arbeid, eller du er arbeidsledig. Den økonomiske krisen har imidlertid gjort det vanskeligere å finne en jobb, og enda flere føler seg uten nytteverdi, fordi de står utenfor arbeidsmarkedet.

Noe tyder på at tiden er inne til å tenke i nye baner. I dette nummeret av Pengevirke ser vi derfor nærmere på det moderne samfunnets tilnærming til læring og arbeidsliv. Vi skildrer flere nye måter å tenke på det å gå på skole, og vi ser på hvordan det kan skapes et fornuftig og bærekraftig arbeidsliv.

I Merkur sker utlån på bakgrunn av såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger. Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en bæredygtig retning. Mange af Merkurs låneprojekter har inspireret andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer. Omkring 20.000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut. I kraft af udlånspolitikken får Merkurs indlånere yderligere mulighed for at øremærke opsparingen til særlige formål, f.eks. til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed. Merkur har i øjeblikket en balance på ca. 2 mia. DKK. Af det samlede udlån udgør de almennyttige, samfundsgavnige projekter hovedparten. De øvrige udlån er til private – fortrinsvis til boligformål.

Merkur har afdelinger i Aalborg, Aarhus, Odense og København.

Merkur, Vesterbrogade 40, DK-1620 København V,
Tlf. +45 70 27 27 06,
merkur@merkur.dk, www.merkur.dk

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egen nytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Spesielt kan også nevnes samarbeidet med det europeiske garantifondet (EIF), om en garantiordning for etablerere og småbedrifter. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura har en balanse på ca. 500 mill. kr. Det er 16 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass,
N-0130 Oslo, Tlf. +47 22 99 51 99,
cultura@cultura.no, www.cultura.no

Innhold

4

Tema: Utdanning, utvikling og arbeidsliv

4

Eksamen med annen etnisk bakgrunn

4

Oslo by Steinerskole

6

Nye visjoner for økologisk landbruksskole

8

Eg e' god nok!

10

De som ikke duger til noe, duger til noe annet

12

Smånytt

14

Jakten på bærekraftige relasjoner

16

Jeg vil jobbe med produkter som er bra på alle måter!

18

Banking – because the future matters

20

Nytt fra Cultura

22

Situasjonstrening som ruster deg for fremtiden

26

På Universitetet i Nordland, Handelshøgskolen i Bodø kan du studere økologisk økonomi

27

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar:
Peter Söderbaum

28

Aktuelle bøker

30

Kommentar:
Frie skoler viktige for utviklingen

34

6

16

18

26

Eksamen med annen etnisk bakgrunn

Københavns Private Gymnasium henvender seg til dansk ungdom med tyrkiske røtter. Dette er en videregående skole som tar ekstra godt vare på de unge, samtidig som den stiller tydelige krav om vilje til læring.

Av Ann Hybertz Frandsen

Mitt første inntrykk fra Københavns Private Gymnasium er at dette ser ut som en helt alminnelig videregående skole. Jeg kom til skolen ved titiden om morgenen, og elevene har pause. Her står unge mennesker rundt omkring utenfor skolen og nyter det fine været. De snakker om de har forberedt seg til neste time, eller om de rekker å stikke ned på supermarkedet før timen begynner. Nettopp slik jeg husker friminuttene fra da jeg selv gikk på skolen. Men dette er faktisk ikke en helt vanlig dansk videregående skole. Det er en vesentlig forskjell, for Københavns Private Gymnasium henvender seg primært til elever med tyrkisk bakgrunn. Jeg hadde fått en avtale med rektor Crilles Bacher for å få et innblikk i hvorfor det er behov for en slik videregående skole i Danmark.

Jo flere som får utdanning, jo bedre

Den etnisk tyrkiske innvandrerguppen er den største i Danmark. Ved begynnelsen av 2012 var det i alt 60 390 personer med tyrkisk opprinnelse. Det tilsvarer 1,1 prosent av befolkningen. Men dette har historisk sett vært en gruppe som har hatt de dårligste utdanningsvilkårene.

„På samme måte som det har blitt klart for Tyrkia som nasjonalstat at utdanningssystemet deres må renoveres, hadde det blitt klart for en gruppe foreldre i Danmark med tyrkisk bakgrunn at utdanning er veien til et mer integrert liv, og dermed et bedre liv,“ forklarer Crilles Bacher.

Nettopp derfor henvendte denne gruppen foreldre seg til ham i 2009. De hadde et ønske om at barna deres skulle få en god utdanning i en dansk kontekst, samtidig som de skulle få lov til å bevare sin tilknytning til tyrkisk kultur. Det finnes en rekke grunnskoler i Danmark som henvender seg til danske innbyggere med annen etnisk bakgrunn, men det var ingen videregående skoler. Crilles Bacher har erfaring fra andre videregående skoler og spesielt private skoler, bl.a. det Frie Gymnasium. Han har dessuten vært bestyrer på Niels Brock og

vært med på å etablere en videregående skole i Sverige.

„Jeg synes rett og slett at dette er en så viktig oppgave, at så mange som mulig får en så god utdanning som overhodet mulig. Jeg synes at dette prosjektet er godt fordi det gir disse unge en mulighet til å få en god avgangseksamen. Jo flere som får det til, jo bedre. Og jo flere veier vi har til dette målet, jo bedre,“ mener Bacher.

Men hva med integreringen

Det var mye polemikk da skolen ble etablert. For kan det virkelig stemme at det er positivt for integreringen å samle en gruppe tyrkiske innvandrere på en og samme skole?

„Det er jo ingen som spør om det er integrasjon når andre grupper ungdom konsentreres på noen særlige skoler. Det er en viss form for segregering vi legger opp til, men det gir også en trygghet hos elevene,“ forklarer Crilles Bacher.

Elever med annen etnisk bakgrunn føler på mange måter den danske kulturen på videregående skoler litt for fjern i forhold til deres hjemlige miljø. Derfor kan det være vanskelig å finne seg til rette på den videregående skolen for disse unge. Det kan føre til at mange velger å droppe ut.

„Det tradisjonelle eksempelet er alkohol- og festekulturen på de danske skolene. Muslimske elever drikker ikke, og det skal man få lov til å la være. Men det setter altså noen grenser for hvor integrert man kan bli i en klasse hvor det kanskje bare er en eller to muslimske elever. Det er jo en sentral del av den danske ungdomskulturen at det legges opp til å ha et forhold til alkohol, men dette ekskluderer disse elevene,“ sier Crilles Bacher.

Københavns Private Gymnasium har ikke noe ønske om at deres elever ikke skal ta en utdanning som integrerer dem i det danske samfunnet. „Vi tror at elevene blir styrket i formingen av sin egen identitet ved at de lærer at de står med ett ben i to ulike kulturer. Hverdagen vår er preget av at de ikke trenger å fortelle noen hvorfor de ikke drikker øl eller hvorfor noen av pikene går med skaut,“ forteller Bacher.

For å motarbeide at skolen skal bli isolert, samarbeider Københavns Private Gymnasium av og til med andre videregående skoler. Skolen har for eksempel planlagt et diskusjonsmøte for de unge, hvor de inviterer elever fra andre skoler til å komme på besøk for å debattere ulike temaer.

Tyrkisk som annet språk

På tross av at de fleste elevene på Københavns Private Gymnasium har tyrkiske røtter, har skolen likevel måttet slåss for å få lov til å tilby elevene tyrkisk som annet fremmedspråk.

„Noen har følt seg provosert av at skolen ble etablert og at vi søkte om tyrkisk som annet fremmedspråk, men nå tror jeg alle forstår at dette faktisk er en veldig god idé,“ sier Crilles Bacher.

Tyrkia har en voksende økonomi og den danske handelen med Tyrkia øker stadig. På skolen har man den holdningen at det skal være naturlig at vi i Danmark har solid språkkompetanse i tyrkisk.

„Jeg synes at det er rimelig at man anerkjenner at våre elever har kompetanse på områder som Danmark har behov for. Så det var helt naturlig at vi søkte om godkjenning av tyrkisk som annet fremmedspråk. En godkjenning som vi nå har fått,“ forteller Bacher.

Coaching av elevene

Mye av undervisningen foregår på samme måte som på andre videregående skoler i Danmark, men Københavns Private Gymnasium skiller seg vesentlig ut på to måter. Hver dag er det en modul midt på dagen hvor elevene selv arbeider med leksene sine. Det er en eller flere lærere tilstede som hjelper elevene. Man kan kalle dette en slags utvidet leksekafé, men midt på dagen, slik at alle elevene har anledning til å delta.

Coaching er en annen ting som Københavns Private Gymnasium har lagt inn i sitt system. Veiledning er tradisjonelt ivaretatt av profesjonelle studieveiledere, men her på skolen ivaretas oppgaven av elevenes egen lærer eller en av de to coachene som er ansatt ved skolen. Dessuten er det lagt inn ett kvarters samtale en gang hver uke mellom den personlige veilederen og eleven for å følge opp hvordan det går.

„Vi vet at dette fungerer meget bra for elever som har hatt det litt vanskelig. Men jeg tror også på at de elevene som faktisk klarer seg bra, kan prestere enda bedre ved å få coaching

på denne måten. Læreren kan for eksempel anbefale eleven en bok eller en teaterforestilling, som eleven kan få mye ut av,“ sier Crille Bacher.

Vilje til læring

Selv om man på noen måter følger elevene tettere enn det som er tilfelle på andre videregående skoler, betyr ikke dette at det ikke er fokus på det faglige.

„Vilje til læring“ er den første setningen man møter når man går inn på skolens hjemmeside.

Det er for å signalisere at det er dette vi vil formidle. Og hvis ikke elevene ønsker dette, så synes vi at de skal finne seg en annen skole. Heldigvis er det et godt utvalg av andre utdanningstilbud,“ sier Crilles Bacher.

Og elevene ved Københavns Private Gymnasium virker som om de er svært motiverte. De har en klar bevissthet om at de vil ha en videregående utdanning, og dette er de meget motiverte for. „Spør man elevene våre om hva de vil med livet sitt, så svarer de typisk at de vil ha en bedre utdanning enn foreldrene deres har fått. Om man spør de vesteuropeiske unge om det samme, så svarer de mest sannsynlig at de ønsker seg et godt liv. De sistnevnte elevene tenker ikke på utdanning som et problem. Foreldrene deres er velutdannete, og de tar det nærmest som en selvfølge at dette er noe de også skal ha. Og der tror jeg at vi har en vesentlig forskjell. Vi har en gruppe elever her på skolen vår som gjerne vil jobbe hardt og som er nysgjerrige og ambisiøse,“ konkluderer Crilles Bacher.

Københavns Private Gymnasium er kunde i Merkur.

Du kan lese mer om skolen på www.kpgym.dk

Oslo by Steinerskole

Av Marte Sømmer Bjørkedal, elev ved Oslo by Steinerskole

Jeg begynte på Oslo by Steinerskole i august 2010.

Fra før hadde jeg gått i ti år på Steinerskolen i indre Østfold i landlige omgivelser og med knapt 100 elever. Det kriblet i magen, og jeg håpet skolen ville innfri forventningene jeg hadde. Venner som gikk der allerede fortalte meg om engasjerte lærere og elever, godt miljø og spennende fag. Samt en fordeling av klasser som virkelig var smart.

Skolen byr på fem linjer, og klassene har ca 30 elever med mennesker jevnt fordelt fra disse linjene. En slik fordeling gjorde at jeg raskt fikk nye venner fra alle linjer, og vennekreten ble en miks av mennesker med forskjellige meninger og hobbyer.

Jeg valgte humanistlinjen og hadde derfor også timer med bare folk som hadde valgt det samme som meg, og disse timene ble fylt av ting akkurat jeg interesserte meg for.

På Oslo by Steinerskole (ObS) er det elevene som står i fokus, og mang en gang har lærere kommet bort og spurt hvordan livet er og om man har noen ønsker for den neste timen. Dette har skapt et godt miljø på skolen, og man kan tydelig se at kommunikasjonen mellom lærer og elev på ObS virkelig er god.

Ved starten av det første skoleåret kan man velge mellom kor, rytme og dans i valgfag. Selv valgte jeg kor, og jeg har aldri angret på dette. Med flere konserter årlig sammen med musikklinjen er det veldig gøy å vite at man øver frem mot noe. Og med hånden på hjertet kan jeg fortelle at alle konsertene til nå har blitt strålende utført.

Noe annet som er en med på å gjøre at vi blir en skole med godt miljø er fjellturen alle førsteklasingene drar på i startet av året. I september blir over hundre elever kjørt til Hardangervidda for deretter å gå over fjellet. Dette skjer klassevis, og man kan trygt si at snakkingen elever imellom ikke blir noe mindre etter denne turen.

Jeg husker selv turen med min klasse og hvor gode venner vi ble. Alle i klassen måtte samarbeide som en gruppe, og turen på fire dager over Hardangervidda i sludd og regn ble meget viktig for mitt klassemiljø.

Flere ting er med på å bidra til at ObS blir en skole man liker seg på, for eksempel de sosiale arrangementene som blir holdt. Valgvake, juleball, filmmaraton, volleyballturneringen som bli holdt ved juletider hvert år, hvor alle klasser stiller med et lag og man kan se stor innsats fra alle hold under turnerin-

gen. Som lag og heiagieng. For ikke å glemme revyen! Hvert år går hele skolen sammen og setter opp en revy, som i flere år har høstet gode karakterer. Revyen blir holdt på beina av skolens elever, og gjennom en periode blir det jobbet beinhardt for at revyen skal bli så god som mulig. Spør man elever som har vært med på dette, vil de garantert anbefale deg å bli med.

På slutten av hvert skoleår kan man også kjøpe årboken. Denne blir laget av en årbokkomité, som er en gruppe med noen av skolens elever. Boken har bilder av alle elever, tekster og forskjellige artikler.

Noe som har vært en stor og viktig faktor for min trivsel på Oslo by Steinerskole er klasseturen som man drar på i 2. klasse. Denne turen er delt slik at man drar sammen med linjen man har valgt og lærere som tilhører linjens fag. Som humanist dro jeg til London, Nottingham, York og Edinburgh. En tur jeg alltid vil huske som styrkende for alle oss elever, både sosialt og faglig, da man kunne trekke flere paralleller fra opplevelser og ting vi hadde lært om i undervisningen.

Mye av grunnen til at elever trives i klassene sine og føler man kjenner sine medelever er at linjene man velger er godt tilpasset til hver enkelt elev. Lærerne som underviser i de ulike fagene har mye kunnskap og ønsker å lære noe bort. De vil at eleven skal få mer kunnskap og nøler aldri med å hjelpe en som trenger det. Dette har gjort at jeg som elev har fått øynene opp for fag jeg aldri har likt før og som jeg nå er blitt særdeles glad i.

På skoler er det alltid slik at noen elever trenger tilrettelegging, og jeg har selv opplevd at mine behov har blitt sett og tatt hensyn til. Dette har vært veldig viktig for meg, ikke bare som elev – men også som menneske.

Fakta

Oslo by Steinerskole ligger i sentrum i Oslo, med kun en kort gåtur til Oslos travle handlegater og vakre parker. T-baner, tog, busser og trikker stopper like i nærheten av skolen.

Oslo by Steinerskole startet opp for elleve år siden. Den tilbyr fem ulike linjer, realfag, humanistiske fag, media og kommunikasjon, musikk og kunst. Skolen har ca. 90 lærere og 470 elever. Skolen er åpen for alle elever fra alle nordiske og europeiske land. Skolen tilbyr generell studiekompetanse.

Elevene er delt inn i sine klasser (a–e) som består av elever fra alle linjer, og sine linjeklasser. På den måten opererer Oslo by Steinerskoles elever i to klasser, grunnklassen og linjeklassen.

www.oslo-bysteinerskole.no
Facebook: Oslo by Steinerskole

Nye visjoner for økologisk landbruksskole

Kalø Økologisk Landbrugsskole har i flere år slitt med økonomien og med et fallende antall elever. Men nå har et sterkt voksende elevtall og en ny bestyrer sparket liv i visjonene og skapt håp om å kunne realisere dem.

Av Kirsten Arup

Utenfor holder en kunstner på med motorsag og meisel å omdanne en enorm asketrestamme til en ny skulptur som skal ønske de nye elevene velkommen.

Inne i gangen står en vakker treskulptur, *Spiren*, laget av en av de første elevene på Den Økologiske Jordbrugsskole, som skolen het den gangen den fortsatt lå oppe i Store Vildmose ved Aabybro. Skulpturen fulgte med skolen da den fusjonerte med Kalø Landbrugsskole i 2003, men den var blitt glemt og sto gjemt bort. Nå er den tørket støv av og har kommet til heder og verdighet igjen. De fine, runde linjene og det glatte, varme treet lokker hånden til seg for å stoppe opp og gi den et kjærtegn når man passerer den.

På denne måten er det gamle med videre, og det nye har knapt funnet sin form. Men ideene er der, – på Kalø Økologiske Landbrugsskole bobler det av nytt liv og nye ideer.

Nå i høst starter 70 elever på en skole som for et par år siden var på konkursens rand på grunn av elevmangel. Dette er en fordobling i forhold til siste år. Hvordan har dette seg? Kim Qvist, som overtok etter den tidligere bestyreren ved årsskiftet, sier med et smil: „Jeg kunne jo gi æren til meg selv, men i sannhetens interesse skal man nok se lengre enn som så. Økologien er for alvor satt på dagsordenen. I den nye regjeringens handlingsplan for økologi gjøres det til et mål at alle matvarerelaterte utdanninger skal inneholde økologi. Dessuten er det krisetider, og i krisetider søker folk mot det grunnleggende, og mat har vi alltid behov for. Det er en økende tendens til at jenter vil arbeide med dyr og natur, og vi har nå over 50 prosent jenter. Vi har også endret markedsføringen,“ forteller Qvist.

Ideene blomstrer

Med en skole full av nye elever har Kim Qvist fått en fantastisk mulighet til å komme videre med de ideene han sammen med lærerstaben og ledelsen har besluttet å arbeide med.

Kim Qvist forklarer at elevene på Kalø ikke bare skal lære om kyr, svin og korn, men om alle ulike produksjoner som tilhører de forskjellige nisjene. „De skal ikke bare stifte bekjentskap med de fire vanlige kornsортene, men også med spelt, triticale, emmer, enkorn og en lang rekke andre planter,“ forteller han. Skolens gartneri skal bli bedre til å dekke forsyningen av kjøkkenet. Det skal innføres kyr igjen på skolen, sannsynligvis

den gamle rasen rødt melkefe, som vi tror vil få en renessanse på grunn av melkens kvalitet. Et gårdsmeieri, kanskje? Det går allerede 19 klitfår, eller dansk landfår, – også en gammel, dansk rase, og det skal innføres danske landgjess til supplering av de gamle danske landrasehønsene, som skolen allerede har. Det skal etableres en gårdsbutikk nede ved veien, hvor elevene skal organisere salg av grønnsaker og frukt. Den fine stallen med islandshester skal fortsatt være en del av Kaløs tilbud.

Mot til å spå om fremtiden

Ved å inkludere spesialproduksjoner og gamle husdyrraser høres det ut som om man kunne beskyldte Kalø for å virke litt verdensfjern. Visjonene minner jo ikke så mye om det landbruket som elevene kan finne ellers i Danmark nå. Men dette er helt bevisst. Som Kim Qvist sier: „Når man arbeider med utdanning av fremtidens bønder, skal man tørre å spå om fremtiden. Det er ikke levering av bulkvarer som blir Danmarks fremtid. Vi skal levere kvalitet, ikke kvantitet, og det kommer til å skje i et virvar av nye eierformer, nye samarbeidsformer, multifunksjonelle landbruk, spesialproduksjoner og så videre,“ mener han.

„Utdanningen vår er en helhet,“ forteller Kim Qvist. „Den består av praksisopphold og skoleopphold. Det er i løpet av praksisoppholdet at elevene kan trene seg på praktisk jordbruk. Kaløs ambisjon er å sørge for at de kan si at dette er noe de kjenner godt til når de står ved et jorde med spelt ute hos sin praksisvert. Det betyr mindre at det kanskje kun gjelder en halv hektar,“ sier Qvist.

Store ambisjoner

Men Kaløs ambisjoner handler ikke bare om utdanning av fremtidens bønder på Kalø. Det er mange andre ideer.

„Hvorfor ikke samtenke den videregående utdanningen med jordbruksutdanningen, så Kalø i samarbeid med Rønne Gymnasium kan tilby en fireårig videregående utdanning. Hvor elevene kan stå med en grønn studentlue, hvor de har tatt en videregående utdanning som gjør dem til en faglært økologisk jordbruker kombinert med bedriftsøkonomi og sosialøkonomi samt språk og allmenne fag. Det er jo også nødvendig å kunne noe om hvordan man skal selge jordbrukets produkter. Og hvorfor skulle ikke selgeren være en som faktisk kan noe

om jordbruk,“ spør Kim Qvist.

Med den danske regjeringens beslutning om å inkludere økologi i alle matvarerelaterte utdanninger vil det blir nødvendig med etterutdanning av lærere, og denne utfordringen vil Kalø gjerne ta tak i.

Kaløs hundre prosent økologiske kjøkken sammen med det økologiske jordbruket og gartneriet like utenfor døren er et glimrende utgangspunkt for etterutdanning av kantine- og kjøkkenpersonale på kjøkken som skal omlegges.

Det mangler en utdanning i økologisk friluftsgartneri og drivhusgartneri, – kanskje dette skal skje på Kalø i fremtiden?

Styr på økonomien

Kim Qvist har snakket seg varm, – det er ikke ideene det skorter på. Men det er utfordringer knyttet til de mange planene. Det må være plass og økonomi til å realisere mye av det. Skolens plassering nær den vakre Kaløvig begrenser eller i beste fall forsinker mulighetene til å bygge nytt. Den dårlige økonomien for noen år siden må være helt ryddet opp i før det kan investeres i nye prosjekter. En praktisk ting som å gjennomgå skolens energiforbruk og investering i nye energiløs-

ninger med en Klimakonto i Merkur er derfor noe av det som kommer først.

Men aller først kommer skulpturen. Da vi dro av gårde, hadde kunstnerens hånd og meisel allerede gitt form til litt flere av de ideene som før bare var inne i hans hode.

*Kalø Økologiske Landbrugsskole er kunde i Merkur.
Du kan lese mer på www.kalo.dk*

Kim Qvist:

Kim Qvist var tidligere bestyrer på Ehlershjemmet fra 2004–2011. I tillegg har Kim Qvist drevet både en økologisk gårdsbutikk samt et økologisk supermarked.

Kim Qvist var medlem av Merkurs representantskap fra 1998–2010.

Foto: Kirsten Arup

Eg e' god nok!

Av Godi Keller, pøbelpedagog

Det hendte for noen få år siden: Sabine Czerny var en lærer med ambisjoner. Som klasseansvarlig i en grunnskole satte hun seg det målet at alle elevene skulle bli gode. Om elever er gode eller ikke måles i karakterer, og i Bayern, der hun levde og arbeidet, gir man karakterer helt ned til de laveste klassene. Så alle hennes elever skulle få gode karakterer.

Problemet til fru Czerny var at hun lyktes. Etter iherdig innsats lå alle elevene i snitt på en av de to øverste karakterer. Først var det kollegaene i parallellklassene som protesterte, og hun ble beskyldt for å jukse. Det hadde hun imidlertid ikke gjort, så rektor måtte fortelle henne i rene ord at hun nok hjalp elevene for mye. Sabine Czerny mente at det var hennes jobb. Følgelig fikk hun sparken. Hun ble deretter tildelt en antatt vanskelig klasse, men gjentok bedriften der, elsket av elevene og verdsatt av foreldrene. Nå rant begeret over selv for ministeriet i München. De ga henne avskjed med begrunnelsen at hun forstyrret skolefreden. Hun ble tilbudt førtidspensjon. Da var hun trettini.

Historien vakte en del medieoppmerksomhet, men forsvant etter noen uker i glemselen igjen. Men ikke for oss i Pøbelprosjektet. Vi vet at dette ikke er et enkelttilfelle, vi vet at systemet med å plassere elever på karakterskalaer krever at en viss prosentdel fyller de laveste regioner. En god karakter mister simpelthen mening hvis ikke den står i kontrast til noen dårlige. Om det nå ikke fantes dårlige, da ville systemet brutt sammen. Systemet trenger og skaper tapere. Derfor var Sabine Czerny ikke til å bære. Vi vet dette, fordi vi til daglig møter konsekvensene av det: Unge voksne som har mistet troen på seg selv og motet til å prøve igjen. Mennesker som står utenfor skole og arbeidsliv, fordi de ikke har fått vite og oppleve at de trengs, fordi de er sikre på at de er ubegavet og nytteløse. Og deres problem forsterkes ofte av at de har funnet sine fluktveier vekk fra dette samfunnet: døgn etter døgn med dataspill, alkohol, heroin ...

Vi kaller dem pøbler, og vi kaller oss selv det samme, for pøbel betyr folk, og det som ellers tillegges ordet er de fordom-

mene vi tar ved hornet. For vi arbeider ut fra overbevisningen om at alle mennesker er begavet, også de hvis begavelse ikke blir målt og verdsatt i skolen. Og vi arbeider alt vi kan for at våre kursdeltakere skal kunne legge fra seg de dommene som ble sagt over dem opp gjennom oppveksten.

Vi sier til dem: – Du er vant til at skolen forteller deg om du er bra eller ikke, men det har skolen ikke rett til, og det stemmer dessuten ikke, for du er verdensmester i å være deg selv, og deg selv er det du har og det du skal gå ut fra.

Og prosjektets ledemotiv står trykket på forsiden av våre T-shirts: EG E' GOD NOK! Og når vi snur ryggen til, kan man lese: DU OG!

Men alt dette arbeidet hadde hatt liten verdi om Pøbelprosjektet ikke hadde den nære tilknytningen til arbeidslivet. Det har i årenes løp blitt en betraktelig krets av sosialt intelligente arbeidsgivere som slår ring rundt prosjektet i det de sier seg villige til å ta imot våre pøbler. De gjør det ikke av medlidenhet og oppofrelse, men fordi de vet at vi har dyktige folk som de har bruk for. Hvis du for eksempel driver en hundekennel, da leter du sannsynligvis etter medarbeidere som forstår seg på hunder og har et godt håndlag for dem. Det finnes ingen målesystemer i skolen som fanger opp en slik begavelse, og det er bare én av mange begavelser, talenter og interesser mennesker har og verden trenger, men som skolen ikke makter å se, fremme og verdsette.

Erfaringen i vårt prosjekt er at det selvsagt finnes mange grunner til at mennesker melder seg ut, også mange som ligger utenfor det en skole eller en etat kan gjøre noe med. Men med et frafall på et godt stykke over 30 % finnes det all anledning til å spørre om hva det er skolen ikke ser og ikke gjør, istedenfor alle de programmene som bygger på at det er noe feil med eleven.

I dette kan Pøbelprosjektet vise andre veier. Det er selvsagt fint at Oppfølgingstjenesten prøver å hjelpe mange elever tilbake til skolen og at Ny Giv* vil minske frafallet, men vi tenker i tillegg at ikke alle skal gå på skolen. For mange kan veien godt

„En god karakter mister simpelthen mening hvis ikke den står i kontrast til noen dårlige. Om det nå ikke fantes dårlige, da ville systemet brutt sammen.“

gå mer direkte til arbeidslivet. Det bekrefter vår praksis, og det bekrefter våre arbeidsgivere. Finner mennesker bekræftelse der, da vil det kunne gi dem motivasjon til også å ta igjen skolegang de tidligere ikke holdt ut med.

Selv arbeider jeg ikke bare med ungdommene på våre kurs, men en stor del av mitt arbeid er forebyggende: foredrag, kurs og seminarer med foreldre, fosterforeldre, barnehagemedarbeidere, lærere og andre som på en eller annen måte har med oppdragelse og utdanning å gjøre.

For det er simpelthen ikke nødvendig at vi skal ha så mange mennesker som føler seg utenfor. Vi kan tidlig se når et barn er i ferd med å lide overlast i skolen. Og vi kan tidlig hindre at så skjer.

Å unnlate det er ikke dårlig pedagogikk, det er etter mitt syn en forbrytelse.

*) Ny Giv er ekstrahjelp til 10. klassinger med svake faglige resultater. Målet er at de skal klare seg bedre på videregående skole.

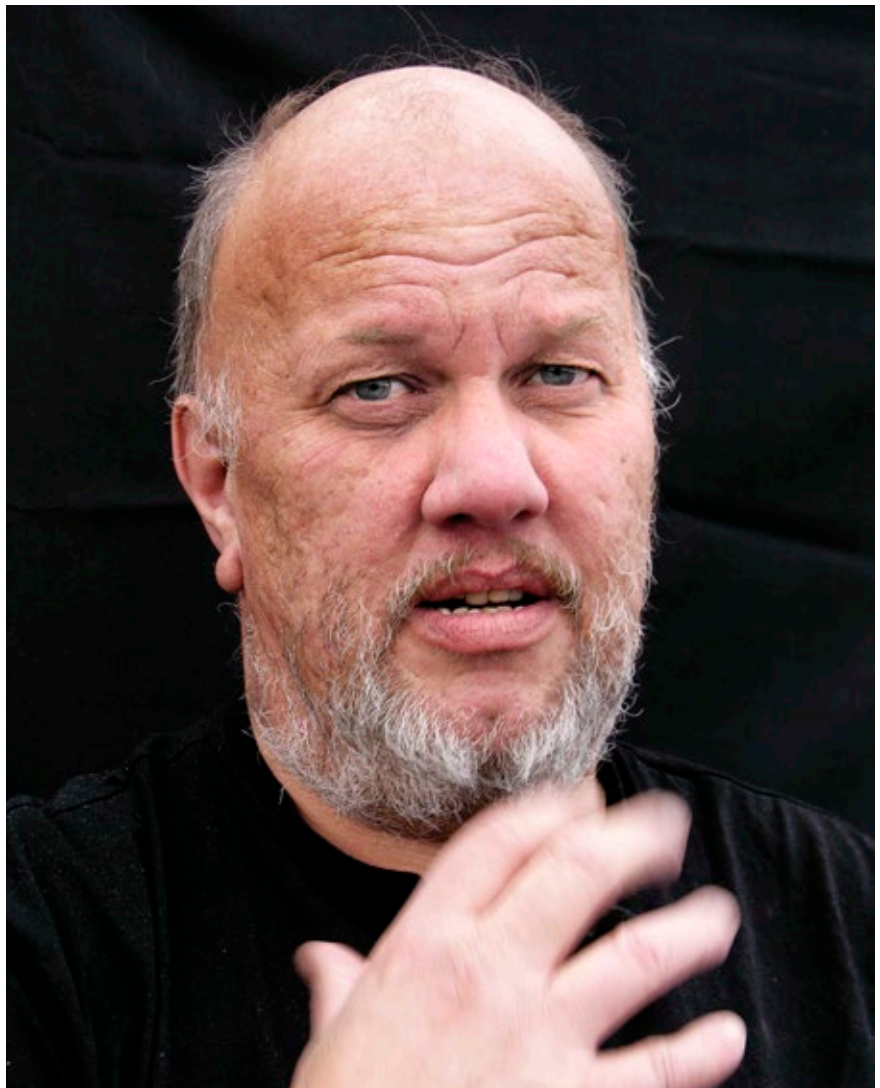
Fakta

Pøbelprosjektet ble opprettet i 1997 av bakeren og stand-up-artisten Eddi Eidsvåg. Prosjektet arbeider med å gi unge voksne som står utenfor skole og arbeidsliv mot og selvtillit, gjøre dem oppmerksom på deres begavelser og vise dem at de trenges i samfunnet. Det skjer i et samarbeid med langt over tusen sosialt intelligente arbeidsgivere, som ser på mennesker heller enn på papirene deres. Pøbelprosjektets suksess er godt dokumentert i en rapport utført av konsulentfirmaet Rambøll, november 2011. Prosjektet har sitt hovedkontor i Stavanger, men har pr. idag kurs i Kongsvinger, Elverum, Oslo, Kragerø, Arendal, Grimstad, Lillesand og Søgne.

Godi Keller er pedagogisk medarbeider i prosjektet og har tittelen Pøbelpedagog.

www.pobelprosjektet.no

„Vi kaller dem pøbler, og vi kaller oss selv det samme, for pøbel betyr folk, og det som ellers tillegges ordet er de fordømmene vi tar ved hornet.“

Eddi Eidsvåg startet Pøbelprosjektet i 1997

De som ikke duger til noe, duger til noe annet

Mange av de uttrykkene og begrepene vi benytter har sin opprinnelse i industrisamfunnet. Som hvordan vi definerer arbeid, utdanning og velferd. Men kanskje er tiden inne til å omdefinere?

Av Steen Hildebrandt, professor, Pd.D, Institutt for Marketing og Organisation, Aarhus Universitet

De nordiske landene er blant verdens rikeste, – målt på den måten vi inntil videre definerer og måler inntekt og rikdom på. Dette måles ved hjelp av de klassiske økonomiske, kvantitative målene på brutto nasjonalprodukt. På flere områder stiller disse landene i en særklasse. Om vi studerer den daglige mediestrømmen i Danmark og de andre nordiske landene, så vitner mange rapporter og analyser om et samfunn hvor det store flertallet av mennesker på mange måter har en ufattelig høy levestandard. Samtidig er det flere og flere som blir sykmeldte på grunn av stress, og flere og flere som blir behandlet for depresjon. Det er lang ventetid for unge som trenger behandling på barnepsykiatriske avdelinger. Flere og flere har problemer med å ta seg pauser, ta seg fri, ta ferie på måter hvor man virkelig får god rekreasjon fra arbeidslivet. Det krever stadig mer disiplin for å slippe ordentlig av, fordi vi har organisert oss slik at vi til stadighet blir forstyrret. I dag er det mange barn som vokser opp i så hektiske omgivelser at de må øve seg på eller medisineres med henblikk på å kunne falle til ro. „Alt for mange barn og unge er utenfor seg selv“, sier familieterapeuten Jesper Juul. Det betyr at de nordiske landene også er land i krise. Stress, overvekt, livstilssykdommer, selvmord, psykiske lidelser og fattigdom. Overgrep på barn, barn som mobbes på skolen og urolige spedbarn. I tillegg store frafall fra videregående skoler, problemer med uro i klassene i barne- og ungdomsskolen og misfornøydhet med undervisning på universitetene. Visse grupper har høy arbeidsledighet, deriblant for mange med akademisk utdanning, vi har budsjettkutt på pleiehjem og derav følgende problemer med omsorg og pleie, og vi ser nye typer sykdommer og sykdommer som øker i styrke og omfang. I tillegg til dette kommer de store og udiskuterbare natur-, dyre-, miljø- og klimautfordringene.

Opphopning av problemer

Det ser ut som at industrisamfunnet med fokus på rask vekst gjør at problemer og symptomer hopper seg opp. Problemer som ikke kan løses gjennom videre økonomisk vekst, økt hastighet, – eller som en av mine kolleger formulerte det på et møte her om dagen: „Det nytter ikke å fortsette å rasjonalisere“. Med det mener han noe i retning av: Det nytter ikke å fortsette å gjøre tingene på samme måte, det nytter ikke å fortsette å løse problemene vi står overfor med samme tankegang og fremgangsmåter som har skapt dem. Nye veier er helt

nødvendige.

Alt dette tyder på at det er noe som er ute av balanse. Noe som ikke stemmer, for å si det mildt. Det er noen kjeder som hopper av når vi forsøker å beskrive og forklare samfunnet vi har i dag og hvordan det utvikler seg. Vi er rike. Ja, til og med i verdensklasse. Og vi er i krise. Vi har stor arbeidsløshet. Vi setter utrolige krefter inn på å få mennesker gjennom utdanning og få folk i arbeid, selv om det ikke er tilstrekkelig tradisjonelt arbeid. Men er et land rikt, som har alle disse problemene og symptomene? Er det fornuftig å definere all utdanning som ensidig og utelukkende retter seg mot et arbeidsmarked (som ikke finnes), eller skal vi frem til at det skal ha en verdi i seg selv å ha en utdanning? Skal det være verdifullt også å være utenfor det formelle og offisielle arbeidsmarkedet, og skal det være flere offisielt aksepterte og verdsatte oppgaver? Et slags tredje arbeidsmarked, hvor de som er utenfor det formelle arbeidsmarkedet arbeider og løser oppgaver? Skal vi revidere de gamle måter og anskuelser vi har plassert og definert oss selv og samfunnet etter i løpet av de siste tiårene og snu noe av dette rundt, slik at det kommer til å se helt annerledes og mer bærekraftig ut?

Vi har utviklet en arbeidsdeling i de nordiske samfunnene, som innebærer at vi kan opprettholde en situasjon hvor mindre enn halvparten av den såkalt arbeidsdyktige befolkningen offisielt er i arbeid. Dette vil endre seg i løpet av de neste ti årene, mye på grunn av den demografiske utviklingen med det økende antallet eldre. Slik har vi tradisjonelt sett det, bl.a. annet fordi mange kommer til å gå av med pensjon i de kommende årene. Og vi har antatt at nettopp så mange vil gå av med pensjon at det vil kunne medføre at mange av de som i dag er arbeidsløse vil bli sysselsatte. Slik kan vi igjen se frem til en periode med en form for tradisjonell full sysselsetting. I dag er det grunn til å stille spørsmål ved et slikt scenario. Jeg tror at vi grunnleggende står overfor helt andre problemstillinger i det danske samfunnet som innebærer at vi må tenke annerledes om arbeid, utdanning, fritid og frivillighet. Dette vil inkludere å tenke nytt og annerledes om hva som er det tradisjonelle arbeidsmarkedet og hva som kan utvikles til å bli et tredje arbeidsmarked. „De som ikke duger til noe, duger til noe annet“. Jeg er overbevist om at det er gode grunner til å endre på noen av de nåværende systemene. Vi kan ikke fortsette med å opprettholde en retorikk og noen systemer som holder oss fanget i en slik ekskluderende tankegang, hvor man enten er inne i det formelle arbeidsmar-

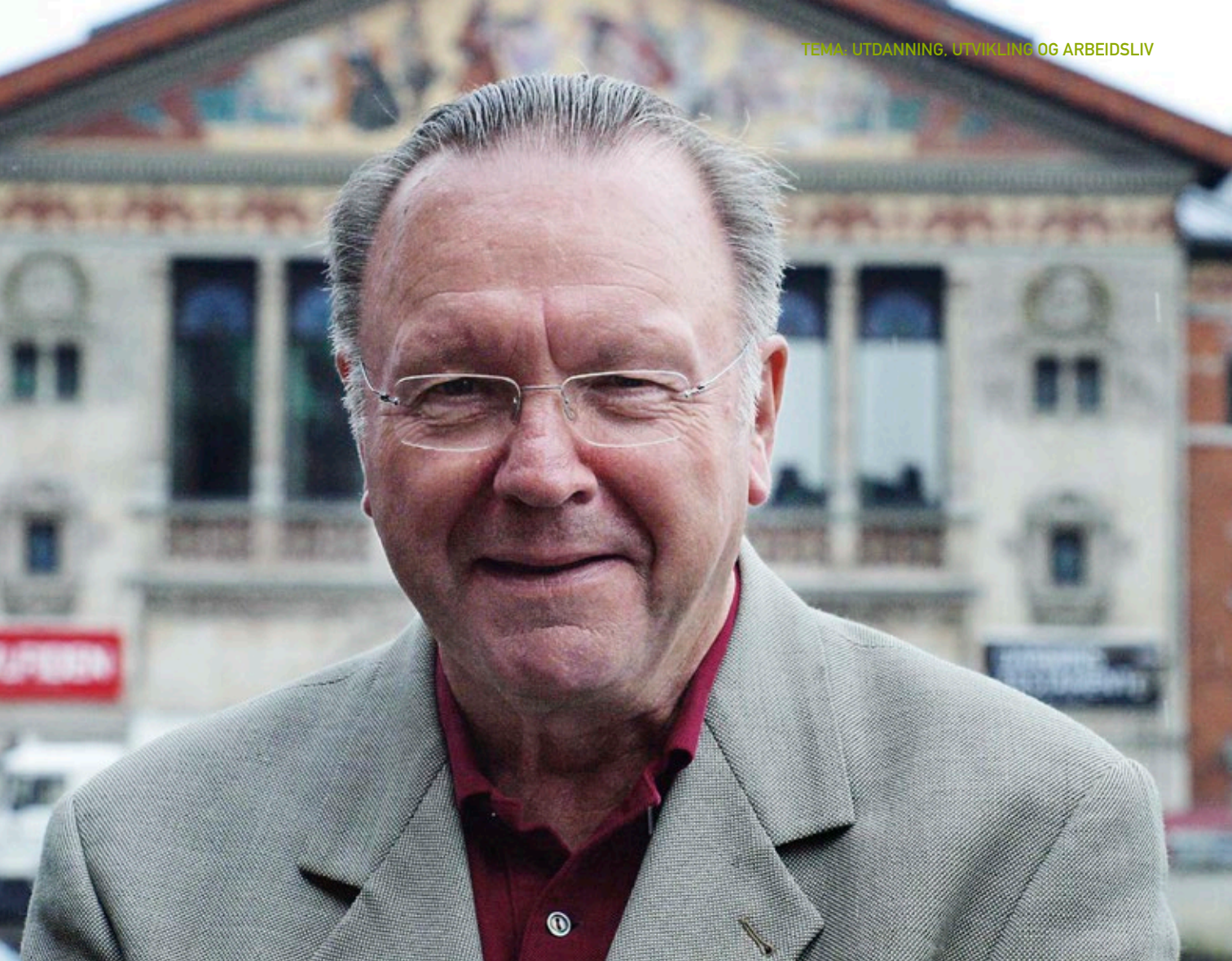

Foto: Henrik Platz

kedet eller så er man helt utenfor. Dette er en definisjon og en retorikk som nesten setter likhetstegn mellom arbeidsløs og verdiløs.

Kan man forestille seg en verden hvor vi som utgangspunkt er fornøyde med tingene slik som de er? Ikke på en resignert og oppgitt måte. Men med rot i en grunnleggende takknemlighet for det som er? Kunne man forestille seg den nærmest blinde, ureflekterte, usiviliserte og voldsomme form for veksttankegang som vi nærmest tar for gitt og som noe naturlig, – kunne man forestille seg at denne automatiske og ubevisste måten å forholde seg til fremtiden på kan justeres, korrigeres og langsomt avløses av noe annet, mer avslappende, sivilisert, reflektert, bærekraftig og klokere? Og kunne man forestille seg dette utviklet samtidig med at vi får produsert alle de materielle goder, matvarer og annet som vi ønsker oss og har behov for?

Et annet vekstbegrep

Kunne man med dette som utgangspunkt forestille seg et mer nyansert vekstbegrep? Et vekstbegrep hvor utvikling og vekst er interessante og levende forestillinger, og hvor utviklingen og

veksten ikke bare handler om flere kroner, mer fysisk produksjon, mer fysisk forbruk, for mennesker som allerede forbruker altfor mye. Men der hvor vekst og utvikling også gjelder i andre dimensjoner, – i kulturelle, sosiale, spirituelle, følelsesmessige, kunstneriske og andre dimensjoner. Og som kanskje også inngår i forestillinger om jevnere og mer rettferdige fordelinger av alle nåværende og fremtidige verdier og ressurser. Kunne man forestille seg politikere bruke et språk som handler om noe annet og noe mer enn å 'tette hull', å 'betale regninger', å vokse, å konkurrere og å spare? Kunne man forestille seg en ny generasjon av politiske ledere som tenker, føler og snakker mer nyansert, i flere dimensjoner, i flere lag enn det vi har vennet oss til nå? Kunne man på samme måte forestille seg bedriftsledere i både private og offentlige virksomheter bruke et mer nyansert språk, tenke og føle i andre retninger enn de sedvanlige? Vekst, spare, rasjonalisere? Ja, det kan man, og vi er i gang.

Steen Hildebrandt sitter i Merkurs representantskap.

Smånytt

Utenlandske oljeselskap unngår skatt

De danske skattemyndighetens forsøk på å få de multinasjonale oljeselskapene til å betale selskapsskatt til Danmark ser ut til å ha slått feil.

Det er kun danske OK Benzin som betaler selskapsskatt i Danmark. De multinasjonale oljeselskapene slapp med null kroner til skattevesenet.

Oljeselskapene har vært mistenkte for å flytte overskuddet ut av Danmark ved å beregne for høye priser for oljen de kjøper hos morselskapene eller andre interne konsernselskap. Dette er imidlertid ulovlig. Hos de multinasjonale oljeselskapene stiger omsetningen ganske visst eksplisivt, men underskuddet i Danmark blir bare større og større. De forklarer seg med at raffineridriften i Europa er inne i en vanskelig periode. Dog melder både danske OK Benzin, norske Statoil og Shell i Tyskland om pene overskudd.

I en slik kontekst kunne man betrakte de danske selskapene som problembarn som står foran en snarlig nedleggelse. Det er det imidlertid lite annet som kan tyde på.

Kilde: Økonomisk Ugebrev

Foto: OK Benzin

BERAS – et ideelt landbruk

Østersjøen har en utfordring med utslipp av store mengder næringsstoffer. Da vannet kun kan ledes ut gjennom de danske sundene, er det ingen utskiftning utenfra for vannet som renner ut i Østersjøen fra innsjøer og elver. Hvis landbruket bidrar med ytterligere forurensning, kan dette vokse til et stort problem.

I et stort internasjonalt utviklingsprosjekt mellom forskere og jordbrukere i alle landene rundt Østersjøen prøver man å fremme et virkelig bærekraftig matvaresystem. Ikke bare økologisk, – for det stempelet er ikke alltid nok. Men ideelt sett et landbruk som er selvforsynende med gjødsel og som forsyner lokalsamfunnet med mat. Tre danske gårder er med i prosjektet, en av dem er Merkurs kunde Krogagergaard.

Se mer på www.krogagergard.dk og www.beras.eu .

Foto: Krogagergaard

På jakt etter historier

Forteller Georgiana Keable la i sommer ut på en 7 ukers vandring i Lofoten, Senja og Vesterålen, for å samle historier og lære om lokal kultur og natur. Hun ville banke på dører og spørre om de ville høre en historie og om de hadde en historie til henne. Hun ville gå til fots, spise den maten hun fant og sove i skogen i sin medbrakte hengekøye, dersom ingen inviterte henne inn. Noen små justeringer i planene ble det, da det viste seg at det var ikke mulig å gå til fots over alt, og det ville blitt magert å leve bare av maten hun fant. Men det ble en eventyrlig reise, med mange menneskemøter og naturopplevelser og gode historier fra en landsdel der menneskene er vant til å leve i nær kontakt med naturen. Hun forteller fra reisen i sin blogg legendhunting.wordpress.com

Grønn adferd

Som klimabevisst forbruker kan man til tider stille seg spørsmålet: Hva kan jeg gjøre?

Den grønne tenketanken CONCITO har nå lansert et informasjonsprosjekt med fokus på klimaeffekter av forbruket vårt. Prosjektet lanseres som en virtuell butikk-kjede kalt CO₂NTANT. Reelt dreier det seg om en online-katalog, hvor CONCITO med utvalgte eksempler gir forbrukere, innkjøpere og beslutningstakere en bedre innsikt i klimabelastningen for ulike produkter og tjenester. På den måten vises det hvordan vi kan få mindre CO₂-utslipp for pengene.

Les mer på www.concito.dk/contant

CO₂NTANT

Ny bok om lokale penger

Boken *People Money, The promise of regional currencies* er en bok om lokale penger, skrevet av Margrit Kennedy, Bernard Lietaer og John Rogers. Forfatterne mener at lokalsamfunnene er fulle av utnyttede ressurser og at lokale penger bidrar til å mobilisere disse ressursene. Boken forteller om hvordan lokal valuta kan skape økt velferd i lokalmiljøene, og beskriver både praksis og prinsipper for hvordan man kan gjennomføre en prosess med å utvikle en lokal valuta.

Boken er utgitt på engelsk og kan bestilles på www.triarchypress.com

Facebook: People Money

Jakten på bærekraftige relasjoner

I år 2000 bestemte jeg meg for å skifte ut jobben som advokat med et liv som selvstendig. Det har vært hardt, men jakten på de bærekraftige relasjonene driver meg videre.

Av Tina Monberg, mediator – foto: buskphotography

Mitt karriereskifte

Som mennesker drives vi av et behov for harmoni, både i arbeidslivet og i privatlivet vårt. Denne driften har jeg helt siden barndommen av vært fascinert og tiltrukket av. Jeg forsøkte å få mine omgivelser til å fungere som et fellesskap, snakke pent med hverandre og føle seg vel tilpass. Hva jeg ikke visste den gangen var at jeg langt senere i livet mitt ville ha det å skape bærekraftige relasjoner mellom mennesker som min fulltidsbeskjeftigelse. Dette lå ikke i kortene, og et yrke som mediator var slett ikke oppfunnet på det tidspunktet.

Da jeg ga opp advokatpraksisen min og begynte å arbeide som mediator i år 2000, fortalte alle meg at jeg var gal, at jeg aldri ville være i stand til å forsørge meg selv, og at bedriftene ville gjøre alt for å unngå å bruke en utenforstående til å hjelpe dem med konfliktene deres. Fordi organisasjoner ikke ønsker å innrømme at de har konflikter.

Men mitt ønske om mer tid med familien kombinert med en meningsfylt jobb hvor jeg kunne bruke min kompetanse, drev meg videre. Jeg gikk dermed i gang med å etterutdanne meg til psykoterapeut og ble også utdannet konfliktmegler ved Harvard Law School.

I begynnelsen var det tøft, og jeg måtte legge en del energi i karriereskiftet. Inntjeningen var heller ikke mye å skryte av. Men i dag har jeg en jobb som jeg brenner for, og som jeg kan stå 100 prosent inne for. Som en kjent amerikansk mediator, William Ury, sa: „Pessimistene har ofte rett i at det ikke kan la seg gjøre å forandre på tingene, men optimistene får det til å skje“.

Mitt liv som mediator

Ofte når jeg forteller folk at jeg er mediator, tror de at jeg sitter dagen lang i lotusstilling mens jeg lager en ohm-lyd. Men dette er langt fra tilfellet. For meg betyr mediering et paradigmeskifte til bærekraftige relasjoner, hvor energien som investeres i våre relasjoner blir brukt til å skape positive samarbeid. For meg er mediering også en endring i tankegangen til en overbevisning om at konflikter tilhører partene, og at vi som mennesker har en medfødt evne til å løse våre egne konflikter. Noen ganger har vi bare behov for noen til å fasilitere oss i en prosess, for å finne våre egne løsninger. Andre ganger har vi bruk for noen til å pushe oss til å møte den personen vi har en uenighet gående med. Mediatoren er den tredje, upartiske personen, som skaper møtet og hjelper partene med opprettelse av en konstruktiv dialog for å finne frem til deres behov, interesser og bekymringer.

De første erfaringene som mediator

En av mine første jobber som mediator var å fasilitere en gruppe ledere til å skape vinn-vinn resultater i vanskelige situasjoner. Workshopen ble arrangert i en stor dansk virksomhet, og jeg trodde dette var en fantastisk mulighet til å snakke med bedriftens Human Resource avdeling om å implementere en konfliktstrategi hos dem. Før workshopen startet, rakk jeg å snakke med HR-direktøren og stilte det avgjørende spørsmålet: „Hvordan sikrer dere at konfliktene deres ikke eskalerer?“ Svaret hennes rev teppet vekk under meg: „Hvilke konflikter? Vi har ingen konflikter i denne organisasjonen“. Jeg tenkte

at hun enten var konfliktsky eller var i fornektelse. Hvordan kunne jeg komme på banen igjen? Hvis jeg forsøkte å bevise at hennes påstand ikke kunne være korrekt ved å vise til alle de statistikkene som viser hvor mye konflikter koster bedriftene hvert år, hvor mange medarbeidere som slutter på grunn av konflikter, hvor mange medarbeidere som blir mobbet hvert år, og så videre, ville jeg vende tilbake til mitt gamle paradigme: Riktig og galt, hvor jeg ville bruke mine argumentasjonsteknikker som advokat. Jeg pustet derfor dypt og spurte: „Hvordan kan dere sikre et konfliktløst miljø med 3 000 ansatte?“ Svaret hennes kom raskt og uten tvil: „Det er ganske enkelt. Vi er en verdibasert virksomhet, så vi har ikke konflikter.“ Samtalen var over, og jeg overveide et lite øyeblikk å gi opp min nye karriere som mediator.

Ved avslutningen av workshopen i den konfliktfrie bedriften, kom en av lederne bort til meg og sa takk for at jeg hadde vist ham en vei ut av en forferdelig situasjon. I sin avdeling hadde han to ansatte som ikke hadde snakket sammen på to måneder. Jeg nølte og sa: „Jeg trodde at dere ikke hadde konflikter i denne organisasjonen?“ Han så forundret på meg og svarte: „Vi har ikke noen konflikter, de har bare ikke snakket med hverandre på to måneder!“

Det jeg har lært

Så min første leksjon som mediator og konfliktstrateg var å bruke språket mitt med omhu og lære å stille spørsmål som hjemsøker den store skandinaviske frykten for konflikter. Den norske professoren i kriminologi, Nils Christie, sa en gang: „For mange konflikter kan drepe oss. Men for få konflikter kan lamme oss“.

I mine tolv år som mediator har jeg sett en stor endring i skandinaviske virksomheter og organisasjoner mot å akseptere konflikter som en del av hverdagen og med et positivt ønske om å gjennomføre konfliktstrategier for å forebygge destruktive konflikter.

De fleste av oss vet også i dag at de utfordringene som verden står overfor kun kan løses av et fellesskap som evner å samarbeide. Og det er grunnen til at jeg mener at mediering har kommet for å bli. Tankegangen som har skapt krisene er konkurransen om størst, hurtigst, billigst. Den tankegang som vil løse krisen er en samarbeidsprosess mellom forskjellige behov.

Hva er mediering?

Mediering kan beskrives som en frivillig prosess hvor en nøytral person, – en mediator, hjelper partene i en konflikt til selv å nå frem til en tilfredsstillende løsning.

Tina Monberg er kunde i Merkur.

Du kan lese mer om hennes virksomhet på www.mediationcenter.dk

Jeg vil jobbe med produkter som er bra på alle måter!

Av Aase Herkules, gründer

Da jeg startet Alpaca Family i 2011 var utgangspunktet et ønske om å gjøre alt så riktig at produksjon og salg gagnar alle parter i prosessen. Jeg ønsket å få produsert klær i den unike alpaka-fiberen, som i tillegg til sine fantastiske egenskaper er regnet som verdens mest miljøvennlige råmateriale for klesproduksjon. Jeg har bodd og gått på skole i Sør-Amerika og har erfaring fra frivillig arbeid med vanskeligstilte i Norge, samt logistikk og butikkdrift. Derfor visste jeg noe om hvilke utfordringer jeg kom til å møte og hva som skulle til for å lykkes med prosjektet.

Det var vanskelig å finne produsenter som virkelig hadde etisk fokus i produksjonen, og det endte med at jeg tok over produksjonen til hjelpeorganisasjonen Alpaca Norway Andes. Dette var et fantastisk prosjekt som var igangsatt og administrert av én person, Solveig Olin Becker. Det var donert alpaka avlsdyr til fattige bønder i Andes-fjellene, gitt opplæring i avl, oppdrett, ernæring og dyrenes helse. Bøndene som hadde fått dyr kunne selge fiberen (ullen) tilbake til prosjektet for en god pris, og strikkere fikk i forhold til lønnsnivået i området god betaling for å strikke hvert enkelt plagg.

Det var gjort mye for å gi veldig fattige mennesker en god start, men prosjektet var for omfattende til å kunne overleve over tid uten mer kapital. Etter noen måneders samarbeid ble Alpaca Norway Andes nedlagt, og Alpaca Family driver nå produksjonen videre alene.

Gode intensjoner er ikke alltid nok

Det er vanskelig å starte en fair trade organisasjon med begrensede midler, for det er tyngre og tar vesentlig lengre tid å starte opp en etisk produksjon, og det er større risiko enn for en bedrift som kun driver med profitt som målsetning. Det blir selvsagt også mindre overskuddsandel når man skal holde en konkurransedyktig pris til kunden, for kostnadene er jo mye høyere. Mange av kjøperne er ofte mindre opptatt av rettfer-

dighet enn av produktets utseende og pris, så man er nødt til å holde samme standard som resten av markedet. Imidlertid er det jo forbrukeren som bestemmer hva de vil ha, og jeg personlig har stor tro på at folk flest synes det er viktig å la være å støtte slavelønninger og unødig forurensning, og at etiske produkter vil ta større og større markedsandeler også i Norge de nærmeste årene.

Avgjørende med kulturforståelse

Når en norsk bedrift skal etablere produksjon i et u-land, mener jeg det er viktig å forstå kulturen best mulig for å forstå hva som ligger bak de problemene som oppstår. For eksempel må man som utlending forstå at man jobber i samfunn hvor grunnleggende samfunnsfunksjoner ikke fungerer. Det gjør at menneskene responderer annerledes enn det vi som nordmenn er vant med. Noe så enkelt som tillit er vanskelig å finne i et samfunn hvor opportunisme har vært en overlevelsesform med 'survival of the fittest', og svært lite i samfunnet er til å stole på. Dette fører til håpløse problemstillinger, som at lærere på sko-

enn å forby barnarbeid og boikotte produkter. Vi ønsker å gi en rettferdig betaling for både råvare og arbeid. Utdannelse og opplæring i et yrke gir også en sikrere fremtid for arbeiderne og deres familier. Produksjonen vår er lokalt der arbeiderne bor, og dette er positivt for familiene.

Vi prioriterer innkjøp fra de små råvareprodusentene, spesielt dem som har fått støtte fra Norad og Alpaca Norway Andes til oppstart av egen dyrestamme. Ofte er det vanskelig for småbøndene å få solgt råvaren sin, da de store oppkjøperne for fabrikkene kun kjøper i store volum, mens små bønder som kun har få dyr selger under hundre kg om gangen. Dette fører til at det alltid er de minste produsentene som blir presset mest på pris på det åpne markedet.

Vi unngår kjemikaliebruk, både av hensyn til miljøet, arbeiderenes helse, samt kunden som skal bruke plagget.

Produksjonen skjer med omsorg for dyrenes velferd

Alpakaen er ett av de mest fargerike dyrene i verden og finnes i opptil 200 fargenyanser. Siden fargeprosesser ved fabrikkene alltid starter med hvit alpaka, blir den naturlig fargede fiberen valgt bort, og resultatet er at alpakaene nå er i ferd med å bli avlet frem til å bli kun hvite. Dette ønsker vi å motvirke ved å bruke alle de vakre naturfargene til alpakaen. Alpaca Family kjøper ikke ull fra de yngste dyrene, da for tidlig klipping er et problem i Sør-Amerika, som lett ender i tragedie både for dyr og eier. Høyere pris hos fabrikkene for baby alpaca gjør at en del bønder faller for fristelsen og klipper dyrene for tidlig.

Produktene våre forhandles blant annet av LiBe Fair Living, Friends Fair Trade i Oslo og Nordvestpassasjen i Arendal, samt andre butikker som derimot ikke er spesialiserte på Fair Trade.

Vi har nettsiden alpaca-family.no, og vi finnes også på Facebook.

Alpaca Family er kunde i Cultura Bank.

ler ikke møter opp fordi de er usikre på om det kommer til å bli utbetalt lønn, statlige kontrollfunksjoner som har alternative økonomiske målsetninger enn det de er ment å ha, osv. I Norge tar man tillit til samfunnet og organisasjoner som gitt, mens i U-land kan manglende tillit passivisere et helt folk. Hvorfor spare og investere hvis alt kan forsvinne med inflasjon i morgen? Det er utrolig vanskelig å jobbe med mennesker som aldri har kunnet stole på noe som helst utenfor sin egen familie.

Kommunikasjon er også en utfordring når man starter en bedrift i et U-land. I Skandinavia forventer man en dialog med ansatte, mens i andre kulturer kan det være en generell oppfattelse av at det å uttrykke sin mening til sjefen ansees som provokasjon og fører til at man mister jobben. Mye kommunikasjon er basert på at den sterkeste parten gir instruks og den andre parten sier stort sett så lite som mulig. Dette skaper problemer fordi mye informasjon blir holdt tilbake. Du vil for eksempel ikke få beskjed oppover om at noe holder på å gå galt før det har gått veldig galt for lenge siden. Man kan ikke få en bedrift i et u-land til å fungere som en skandinavisk bedrift, men man må forsøke å finne løsninger for å tilpasse ledelsesformene til kulturen for å få et relativt likt fokus og målsetninger innad i bedriften.

Rettferdig betaling til foreldrene forhindrer barnarbeid

I Peru er det vanlig at barn i fattige familier jobber tungt. Høyere timebetaling til foreldrene er det eneste middelet som kan forhindre at barn må ut i arbeidslivet for å bidra til å forsørge familien, i alle fall om barna har foreldre. Det er bedre hjelp å gi folk et levebrød med en lønn de kan forsørge familien med

Banking – because the future matters

Av Lars Pebrson

At fremtiden er viktig burde ikke være noen nyhet eller noe man trenger å forklare nærmere. Men ikke desto mindre er store deler av vår økonomiske tanke-måte og praksis gradvis i løpet av de siste tre–fire tiårene i den grad blitt sporet inn på en kortsiktig tankegang, at det allikevel gir mening å minne om dette.

De store børsnoterte selskapene er fanget i en logikk som vi kan kalle 'kvartalskapitalismen', hvor omverdenens, og derfor også bedriftenes, fokus er rettet mot det neste kvartalsregnskapet. Hvordan vi prioriterer vår økonomiske innsats tar utgangspunkt i at vekst i privat forbruk her og nå blir mer verdifullt enn langsiktige investeringer i vår felles infrastruktur. Og da blir langsiktig forvaltning av felles ressurser, fra fisken i havet til oljen under jord- og havoverflaten og til hele atmosfæren, vanskelig for oss. Alle vil utnytte nettopp sin del av ressursene, og det heller i dag enn i morgen. „Dine barnebarn har ingen verdi“, som den amerikanske investeringsguruen

Jeremy Grantham uttrykte det i februar 2012.

Med dette som impulser besluttet Global Alliance for Banking on Values (www.gabv.org), som Merkur og Cultura er medlemmer av, å organisere et side-event i forbindelse med Rio + 20-møtet. Et side-event er et arrangement som holdes i tilknytning til de offisielle FN-forhandlingene, men som er uavhengig av disse. Side-eventer organiseres av enkeltland, samfunnsorganisasjoner eller bedrifter, og utvelges av FN via en prosedyre frem mot forhandlingene. En lang rekke side-eventer ble arrangert både før og under de offisielle forhandlingene, ofte på konferansesenteret RioCentro utenfor Rio de Janeiro, hvor de offisielle forhandlingene også foregikk.

Global Alliance inngikk partnerskap med Green Economy Coalition (www.greeneconomycoalition.org) og den norske paraplyorganisasjonen Forum for Utvikling og Miljø (www.forumfor.no). Vi satte sammen et

„Alle vil utnytte nettopp sin del av ressursene, og det heller i dag enn i morgen.“

program med tittelen *Banking because the Future Matters*, som fra forskjellige vinklinger kunne belyse nødvendigheten av å flytte fokus fra kortsiktig profit til langsiktig verdiskapning. Samt å vise at bank- og annen finansiell virksomhet kan bidra til dette, hvis det gripes an på riktig måte. Dette punktet var nemlig ikke spesielt tilstedeværende i forberedelsesmateriale til Rio + 20, og det ble kun tatt opp i noen få andre sammenhenger.

Den 17. juni 2012 kunne vi ønske velkommen til et publikum på rundt 70 personer, noe som var ganske bra i Rio +20-sammenheng, hvor de mange andre side-eventene hele tiden konkurrerte om deltakernes oppmerksomhet. Panelet vårt bestod av:

- » Ida Auken, dansk miljøminister
- » Ladislau Dowbor, professor i økonomi ved Universitetet i São Paulo
- » Pavan Sukhdev, økonom, tidligere Deutsche Bank og prominent talsmann for grønn økonomi
- » Nick Robins, HSBC, en av verdens største banker
- » Oliver Greenfield, Green Economy Coalition
- » Lars Pebrson, GABV og Merkur Andelskasse
- » Andrew Krogglund, ForUm, moderator

Et av hovedformålene med arrangementet var å presentere 5 viktige punkter (se boksen til høyre), om hvordan endrede regler og endret politikk kan fremme en mer langsiktig og bærekraftig tilnærming

Fra venstre Lars Pebrson, Pavan Sukhdev og Ida Auken. Foto: Christian Egge

til økonomi.

Fire av punktene er resultatene fra en prosess som foregikk forut for møtet, hvor Global Alliance og Green Economy Coalition sammen med flere inviterte partnere identifiserte og utarbeidet forslagene. Den hyppige bruken av ordene 'grønn, rettferdig og inkluderende' kommer av at disse uttrykkene er sentrale for Rio + 20 (green, fair and inclusive). De fire punktene retter seg mot den finansielle sektoren og lovgivningen i forbindelse med denne. Det femte punktet retter seg mot langsiktige offentlige investeringer.

Det å presentere forslag i Rio og sende ut en pressemelding endrer ikke på så mye. Nå begynner det virkelige arbeidet med å gå sammen med samfunnsorganisasjonene om å sette disse punktene på agendaen, både i det politiske liv og i den offentlige debatten.

Fra venstre Lars Pebrson, Pavan Sukhdev, Andrew Kroglund, Oliver Greenfield, Nick Robins og Ladislau Dowbor. Foto: Mona Wærnes

Fem skritt mot en langsiktig bærekraftig økonomi

1. Skap incitament for private finansielle institusjoner og skap nye offentlige enheter som kan tilby grønne, rettferdige og inkluderende produkter og tjenester.
 - a) Skap skattefordeler for langsiktige, ansvarlige investeringer.
 - b) Skap offentlige finansielle institusjoner som kan stille finansiering til rådighet for offentlige investeringer i grønne, rettferdige og inkluderende prosjekter, som (ennå) ikke kan finansieres av den private sektor.
 - c) Gjør det mer fleksibelt for pensjonskasser og andre regulerte investorer å investere i grønne, rettferdige og inkluderende prosjekter, med kriterier for synliggjøring av den langsiktige verdiskapningen.
2. Større mangfold blant finansielle institusjoner bør sikres for å skape flere innovasjonsmuligheter.
 - a) Minimum kapitalkrav for (globale) systemisk viktige finansielle institusjoner bør økes.
 - b) Det bør innføres en progressivt stigende avgift for (globale) systemisk viktige finansielle institusjoner for å dekke den reelle offentlige subsidieringen av 'too big to fail'-banker.
 - c) Fjern muligheten for avansert beregning av risikovektede aktiva i kapitalreguleringen for banker, for på den måten fjerne de fordeler dette gir for de store finansielle institusjonene.
3. Praksis for rapportering bør forbedres, slik at omkostninger og fordeler ved finansielle produkter og tjenester i forhold til sosiale og miljømessige faktorer gjøres synlige over en lengre periode.
 - a) Det bør bygges inn måling av de miljømessige og sosiale omkostningene, noe som i dag ikke reflekteres i de finansielle bokførings- og rapporteringssystemene.
 - b) Det bør kreves full gjennomsiktighet i bankenes långivning og hos investeringsfond og pensjonskasser.
4. Spekulative aktiviteter i det finansielle systemet uten identifiserbare fordeler for samfunnet bør reduseres.
 - a) Forbud mot handel for egen regning hos regulerte finansielle institusjoner som er omfattet av innskytergarantiordninger.
 - b) Innfør en minimumsskatt på finansielle transaksjoner, kombinert med en skatterabatt for langsiktige investeringer.
 - c) Innfør krav om godkjenning av avledede finansielle produkter (derivater), som inkluderer en vurdering av verdien for realøkonomien. Samtidig skal slike godkjente produkter omsettes via clearingsentraler.
5. Ved vurdering av offentlige investeringer og deres langsiktige virkninger skal det anvendes diskonteringsfaktorer som ikke er urimelig høye og som dermed verdiberegner fremtiden for lavt. I dag anvendes, for eksempel i det danske finansdepartementet, en diskonteringsfaktor på 6 prosent årlig, noe som er så høyt at fremtiden ved kun en 20-årig tidshorison nærmest forsvinner. Disse diskonteringsfaktorene bør nedjusteres vesentlig.

Nytt fra Cultura

Ny dansk redaktør for Pengevirke

Etter fire år som redaktør har Henrik Platz valgt å si farvel til Pengevirke.

Henrik har gjennom sin tid som redaktør av Pengevirke vært med på å gi bladet et helt nytt liv, og hans arbeid har vært preget av kreativitet og kvalitet.

I tillegg til selve redaktørarbeidet har Henrik levert en lang rekke velskrevne artikler og portretter til Pengevirke.

Henrik fortsetter som medarbeider i Merkurs avdeling i Aarhus. Vi sier hjertelig takk til Henrik for hans innsats som redaktør for Pengevirke.

Vi kan samtidig si velkommen til en ny dansk redaktør. Karl Johnsen er ansatt som kommunikasjonsmedarbeider i Merkur fra 15. september 2012 og vil i tillegg til å ha ansvaret for Pengevirke bli Merkurs nye presseansvarlige. Karl er utdannet Cand.IT i Design, kommunikasjon og medier og har de siste seks år arbeidet med kommunikasjon for det politiske partiet Enhedslisten.

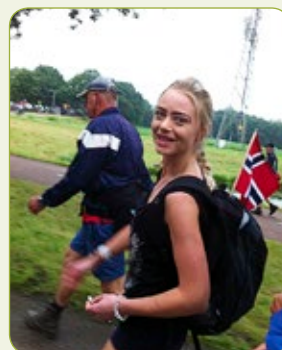

Takk til deltakere i årets emisjon

I 2. kvartal ble det gjennomført en emisjon som resulterte i 4,5 millioner i ny egenkapital. Det var spesielt gledelig at mange av våre eksisterende innskyttere deltok i emisjonen. En solid egenkapitalbase og en god utvikling i antall nye kunder og innskudd gir et godt grunnlag for vekst i 2. halvår. En stor takk til alle som deltok i emisjonen.

Nytt ansikt i kundesenteret

Annette Larssen (vikar) arbeider med opprettelse og oppfølging av kundeforhold for private og næringskunder. Hun har foruten kortere studier i jus og psykologi en bachelorgrad i økonomi og administrasjon fra BI. Annette har erfaring fra salg og har arbeidet med forsikring og pensjon. Hun forteller at hun setter pris på møtet med mennesker i arbeidet og trives svært godt i banken. På fritiden er hun ofte å se med sekk og tursko, idet hun trener til den årlige Nijmegen marsjen i Nederland.

Abonnement på elektronisk utgave av Pengevirke

Det er nå mulig å abonnere på Pengevirke i elektronisk utgave. Når det kommer et nytt nummer av Pengevirke, får du tilsendt en e-post med lenke til det nye nummeret, der du kan laste det ned som pdf. Dersom du ikke lenger ønsker å motta bladet i papirutgave, må vi få beskjed om det pr. e-post.

Bestille Pengevirke i elektronisk utgave: www.cultura.no/Abonnement

Avbestille papirutgaven: Send en e-post til cultura@cultura.no og si fra at du vil stoppe abonnement på papirutgaven. Husk å oppgi hvilket navn abonnementet står på.

Framtidsfrøfestival i Økolandsbyen i Hurdal

Tekst og foto: Jannike Østervold / Cultura

Cultura Bank var til stede en solfylt helg i august, da økolandsbyen i Hurdal inviterte til Framtidsfrøfestival i samarbeid med nettverket rundt boken *Framtidsfrø – spirer til en bedre verden*. Festivalen kunne by på et rikholdig program, med blant annet foredrag, musikk, filmvisning, aktiviteter for barn og et lite økomarked med salgsboder, der Cultura Bank hadde stand ved siden av Aktivhus as, som har utviklet det økologiske ferdighuskonseptet Shelter. Det er planlagt bygget 44 boligenheter i forskjellige størrelser og prisklasser i første byggetrinn i Huldra økogrend, med byggestart høsten 2012. Interesserte kunne få en omvisning i økolandsbyen, og potensielle fremtidige beboere fikk inspisere tomtene der de nye boligene skal bygges.

Melkesyregjæringskurs rundt en stubbe i skogen

Både frivillige og økolandsbyens egne beboere hadde lagt ned mye arbeid i forberedelsene. Det var bygget opp en flott utendørscene av halm og tømmer, med benker for publikum laget av tømmerstokker. Blant de musikalske innslagene var gruppen *Hrit* med Audun Myskja, Marianne Moen og Håvard Baker.

Hvis man trengte en pause fra solen, kunne man gå innendørs og se filmer fra Oslo spirituelle filmklubb.

Det var flere foredrag og aktiviteter enn at man kunne rekke å få med seg alt. På talelisten var blant andre Audun Myskja og Christian Egge.

Et av aktivitetstilbudene var et lynkurs i melkesyregjæring og fermentering, som Rita Amundsen holdt midt i skogen, med en stubbe som bord.

Jannike Østervold informerte om Culturaras gunstige miljøboliglån.

Blant barneaktivitetene var sjongleringskurs og karusellkjøring.

Fra store telt ble det servert mat og drikke med mye sunt og grønt, og engangsbestikket var laget av tre.

På turen hjem ble vi minnet på at hadde vært på landet, da en sindig ku kom spaserende rolig mot oss midt i veibanen – det var bare å stoppe og la den rusle forbi.

Vi takker for at Cultura fikk være med på festivalen. Kanskje dette kan bli en årlig tradisjon?

Fra konserten med Hrit. Fra venstre: Håvard Baker, Audun Myskja og Marianne Moen

Årets nordiske bankmøte ble avholdt i Ytterjärna

Tekst og foto: Jannike Østervold

En gang i året møtes medarbeidere fra Merkur i Danmark, Ekobanken i Sverige og Cultura Bank i Norge til et inspirasjons- og erfaringsutvekslingsmøte. Årets møte ble avholdt i Ytterjärna, med rundt 30 deltakere. I den faglige delen av programmet var hovedtemaet teori U og hvordan den kan hjelpe oss i å ta gode avgjørelser i vårt arbeid i bankene. I tillegg ble det tid til både gårdsbesøk på åpen dag på Nibble gård og til en kulturopplevelse, med James Turrells intallasjon *Skyspace at Night*, et tårnlignende bygg, der man i tidsrommet rundt solnedgang kan ligge i stillhet på et oppvarmet gulv og se på himmelen gjennom hullet i taket og observere hvordan skyer og farger forandrer seg etter hvert som solen beveger seg og taket rundt åpningen langsomt skifter farge.

Da vi spaserte forbi en steinerskole med fine uteleker, ble vår medarbeider Bjarne Hjertholm grepet av spontan lekelyst. Han har tidligere i denne spalten avslørt at han kan gå på svært høye stylder, så vi vet at han kan balansere mer enn regnskaper. Nå har han vist at han også kan gå på line.

Unik arkitektur og vakker natur

For den som ikke har vært i Ytterjärna er stedet verdt et besøk. Ytterjärna ligger i Södertälje kommune, 5 mil sør for Stock-

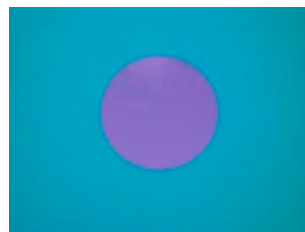
Utlånsmedarbeider Bjarne Hjertholm i Cultura Bank har styr på balansen.

holm. Her ligger en rekke antroposofisk orienterte virksomheter innenfor et begrenset geografisk område. Blant disse er Saltå kvarn, Weleda, Vidarklinikken, Ekobanken, Nibble gård og Järna meieri. Virksomhetene har vokst opp omkring Rudolf Steinerseminaret, som ble grunnlagt i 1964. Det drives ikke lenger lærerutdanning på fulltid, men det avholdes fortsatt kursvirksomhet på stedet, og lokalene benyttes også av YIP, en ettårig utdanning i sosialt entreprenørskap for ungdommer fra hele verden. Arkitekten Erik Asmussen har tegnet bygningene på seminarområdet. Han har også tegnet det særpregede Kulturhuset i Ytterjärna, som ble innviet i 1992, med konsertsal som kan romme 500 personer. Kulturhuset inneholder også konferanselokaler og kafe med økologisk lokalprodusert mat. Like ved ligger Hotell Kulturhuset, som tidligere var studentboliger, men nå er fullstendig renoveret og oppgradert til hotellstandard.

◀ *De vakre glassvinduene i Kulturhuset i Ytterjärna er laget av kunstneren Arne Klingborg.*

Skyspace by night ▶

„De glemte kvinnene i Sri Lanka“

– Et samarbeid mellom Nest og Norges Kvinne- og familieforbund

Av prosjektleder Anne Marit Hovstad

Sparing som hjelper!

Nest mottok i år ca. 29 000 kroner til sitt arbeid takket være Culturakunder som har sparekonto til støtte for De glemte kvinnene i Sri Lanka. Banken gir årlig 1,5 % av gjennomsnittlig inntækt på disse konti som bidrag til Nest, via Norges Kvinne- og familieforbund.

En dag i september 1986 kom et brev fra en professor i psykiatri i Sri Lanka til Norges Husmorforbund med et innstendig rop om hjelp til en glemt og hjelpeløs gruppe kvinner som befant seg på et mentalsykehus nær Colombo. Forholdene var umenneskelige, med mer enn 1000 kvinner stuet sammen på 12 avdelinger, med opptil 90 kvinner på hver sal. Under halvparten hadde senger, de andre måtte ligge på det harde sementgulvet. De sanitære forholdene var ubeskrivelige.

Det ble samlet inn penger, og organisasjonen Nest ble stiftet. Prosjektet fikk også i flere år støtte fra TV-innsamlingen til kvinner i den tredje verden og frem til 2007 Noradmidler.

Som prosjektleder siden 2001 har jeg besøkt Nest og de glemte kvinnene i Sri Lanka ved flere anledninger. Møtet med dem glemmer jeg aldri. Her var kvinner i alle aldre, med forskjellige lidelser, noen mentalt syke, noen psykisk funksjonshemmede og andre friske! Ja, friske! Mange av kvinnene er brakt dit av sine ektemenn, brødre eller fedre som har betraktet

Kvinne bak gjerdet på UNIT 2

dem som vanskelige og umulige. Slik utnyttet gratis helsetilbud i landet. For å komme ut fra sykehuset, må de ha underskrift av den personen som fikk dem inn. En kvinne jeg snakket med ba om hjelp til å komme ut, det eneste hun hadde gjort var å jobbe som hushjelp i Midt-Østen hvor hun ble voldtatt og sendt hjem til Sri Lanka. Da var hun en skam for familien og ble innlagt i Unit 2.

Mange lignende historier gikk igjen.

Fra 2002 til vi besøkte Unit 2 igjen i 2007 har det skjedd mye. Nest har etablert OTC (Occupational Therapi Center). Aktivitetssenteret er gjort mulig med midler gitt fra Norge. Aktivitetene skal bidra til å hjelpe kvinnene på veien mot et liv utenfor institusjonen. Flere kvinner har de siste årene flyttet hjem til sine landsbyer og til sine familier. Nest driver også et eget Half Way Home.

Vårt siste besøk i 2007 til Unit 2 var meget oppmuntrende. Sri Lankas presidentfrue besøkte Unit 2 og OTC og la ned grunnstein for nok et aktivitetssenter.

Det er ingen tvil om at Norges Kvinne- og familieforbunds (tidligere Norges Husmorforbund) støtte til Nest har bidradd til bedre vilkår for de glemte kvinnene på Unit 2. For hver gang vi besøkte dem var det helt klart at forholdene bedret seg. Etter at FOKUS/Norad faset ut i 2007 er den økonomiske situasjonen blitt svært utfordrende for Nest og deres arbeid for de glemte kvinnene. Den lange og vonde krigen i landet har også skapt store problemer. Utfordringene er fortsatt store og de vil komme til å trenge støtte til sitt viktige arbeid i mange år.

Fra aktivitetssenteret (OTC)

Situasjonstrening som ruster deg for fremtiden

Situasjonstrening er storytelling og visualisering av forskjellige opplevelser fra arbeidslivet. Profesjonelle prosessledere og skuespillere iscenesetter og gjenspeiler jobbhverdagen og får i gang en interaksjon der deltakerne er med på å forme og forandre karakterene og utfallet.

Av Chris McCormick og Jannike Østervold – Foto: Kristin Lyseggen

I det virkelige livet må man håndtere vanskelige situasjoner der og da, når de oppstår. Ofte under tidspress og med høyt stressnivå. Men det er likevel mulig å forberede seg, gjennom situasjonstrening, der profesjonelle skuespillere lar deg øve på hypotetiske, men realistiske konfliktsituasjoner. Splint AS har 10 års erfaring med bruk av situasjonstrening i næringsliv og offentlig sektor, og de kobler situasjonstrening med stressmestrings- og kommunikasjonsverktøy.

Glimt fra en åpen visning av Splints arbeidsmetoder

Vi er på kontoret til en avdelingsleder i en bedrift, en seniormedarbeider med lang fartstid. Inn av døren kommer en ung og dynamisk ekstern konsulent som avleverer en rapport med radikale effektiviseringsforslag, som går langt utover det oppdragsgiveren hadde forestilt seg. Scenen blir først spilt gjennom med et høyt konfliktnivå, der avdelingslederen går i forsvar og konsulenten blir hissig. Deretter ble den startet på nytt og stoppet før konflikten hadde fått tid til å bygge seg opp. Hva nå? Publikum blir oppfordret til å komme med forslag. Skuespillerne tar forslagene fra salen og spiller scenen i forskjellige versjoner. Nye muligheter åpner seg. Tilskueren får kjenne på sine egne holdninger. En identifiserer seg kanskje med den ene eller andre parten og kjenner igjen noe fra sin egen arbeidshverdag.

Improvisasjon, men grundig forberedt

Som tilskuer på en av Splints visninger kan det virke som man er på en improvisasjonsteaterforestilling. Men det ligger grundige forberedelser bak hver workshop, og daglig leder Chris McCormick forteller at så mye som 90 % av workshop'ene er skreddersydde for den enkelte kunde. Det gjennomføres grundig research og dialog med kunder og individuelle medarbeidere før en workshop ferdigstilles. Gjennom øvelsene er deltakerne med på å formulere og samskape bedriftskulturen, og det etableres et kommunikasjonsfelt mellom alle nivåer i bedriften. Det er enklere å gå inn i et slikt kommunikasjonsfelt når det er fiksjon.

Splint får tilbakemeldinger fra fornøyde kunder, som forteller om en mer åpen dialog, tryggere ledere, økt motivasjon og glød etter gjennomført workshop. På kundelisten står både

store og små bedrifter. Blant de større oppdragene var en samling for 50 plattformsjefene og 50 hovedverneombud i Statoil, der tema var samhandling og dialog.

Foruten Chris består Splint av kreativ leder Maiken McCormick og partner Katerina Medbøe Eriksen. I tillegg er det 12 dyktige freelancere som er prosessledere og skuespillere i Splint. Både Maiken og Chris deltar i alle deler av prosessene – fra workshopdesign til å være aktive som skuespillere.

Splint er aktive innen områder som Ledertrening, Helse Miljø Sikkerhet, Mangfold, Samfunnsansvar (Corporate Social Responsibility (CSR) og Corporate Shared Value (CSV)).

Mer informasjon på www.splint.no.

Splint AS er kunde i Cultura Bank

Hvem er problemeier i en situasjon? Her ser vi en forumspilløvelse hvor putene representerer flere og flere oppgaver som lederen gir til medarbeideren. Medarbeideren gir ikke verbal motstand. Samtidig gir han uttrykk i kroppsspråk for at han er ikke særlig fornøyd. Gjennom visualiseringer og prosessering av situasjonen kan deltagerne utforske forskjellige måter å håndtere en slik situasjon.

På Universitetet i Nordland, Handelshøgskolen i Bodø kan du studere økologisk økonomi

I tillegg til heltidsstudier på bachelor og masternivå tilbyr Handelshøgskolen i Bodø et nett- og samlingsbasert MBA-studium, som passer for den som allerede er ute i arbeidslivet og vil øke sine kunnskaper for å forandre verden i mer bærekraftig retning.

Av Jannike Østervold

Professor Ove Jakobsen har sammen med kolleger ved Senter for Økologisk Økonomi og Etikk ved Handelshøgskolen i Bodø har vært en foregangsmann for å innføre økologisk økonomi som eget fag. Det begynte så smått med enkeltkurs i 1992, i dag er det obligatoriske kurs og valgfag innenfor etikk, miljøledelse og økologisk økonomi både på bachelor og masternivå. På bachelornivå kan man spesialisere seg i miljøledelse og miljøsertifisering. På masternivå er det mulig å ta fordypning i økologisk økonomi hele det andre året.

I fjor ble det dessuten startet opp en ny MBA utdanning i økologisk økonomi, beregnet på folk som er i arbeidslivet og tar det ved siden av jobben. Det er det første av sitt slag i Skandinavia. Det er et nettbasert studium, kombinert med 3 samlinger pr. semester. Det undervises blant annet i kretsøkonomi, økofilosofi, miljøledelse og industriell økologi (næringsutvikling – den enes output er den andres input). Det er et stort miljø for industriell økologi på NTNU, og undervisningen skjer i samarbeid med forelesere fra blant andre NTNU og Østfoldforskning. Kurset *social banking* er utviklet og gjennomføres i samarbeid med Cultura Bank og Merkur. Undervisning i CSR, bedrifters samfunnsansvar, skjer i samarbeid med Corvinus University i Budapest, 'Center for Business Ethics', dit studentene drar på en av samlingene.

Frank Ludviksen fra Tromsø (til høyre) er en av 28 studenter på første kull av det nye erfaringsbaserte MBA-studiet i økologisk økonomi ved Universitetet i Nordland, Handelshøgskolen i Bodø, mens Roy Inge Johansen og Camilla Helgesen er heltids masterstudenter i økologisk økonomi (foto: Per Jarl Elle, Universitetet i Nordland).

Rekrutteringen til MBA-studiet er god. Både første og andre år er fylt opp med 25 studenter. Det er stor spredning nasjonalt, få kommer fra lokalmiljøet. Studentgruppen er svært sammensatt, de har en mangfoldig bakgrunn, alt fra økologisk landbruk, privat næringsliv, konsulentbedrifter, offentlig forvaltning og NGO'er. Det er karakteristisk for dette studiet at det er stor tverrfaglighet både i studentgruppen og blant lærerne. Det skaper rom for mye kreativitet.

Målet med studiet er at studentene skal bli i stand til å praktisere det de har lært innenfor alle sektorer i samfunnet og dermed bidra til utvikling av livskraftige regioner og lokalsamfunn. Forskningen ved Senter for økologisk økonomi og etikk blir publisert i nasjonale og internasjonale fagtidsskrifter og bøker. Flere av de ansatte er aktive foredragsholdere og deltakere i den offentlige debatt.

For mer informasjon: www.hhb.no/etikk

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar

Peter Söderbaum

Engasjementet for miljøspørsmål bidro til at den svenske økonomen Peter Söderbaum ble kritisk til nyklassisk økonomisk teori, og han arbeidet for å innføre andre perspektiver på økonomi innenfor handelshøgskoler og universiteter. Selv om nyklassisk økonomi, i følge Söderbaum, var brukbar for noen formål, var den utilstrekkelig for å tilfredstille kravene til bærekraftig utvikling.

Av Professor Ove Jakobsen, Senter for økologisk økonomi og etikk, Handelshøgskolen i Bodø

Problemforståelse

I følge Peter Söderbaum er det vanskelig å forstå konflikten mellom tradisjonell økonomi og økologisk økonomi uten å undersøke de paradigmatiske forutsetningene. Spørsmål knyttet til paradigme og virkelighetsoppfatning står derfor sentralt i hans forskning. Söderbaum er kritisk til at nyklassisk økonomisk teori har en totalt dominerende posisjon i høyere utdanning. Han stiller også spørsmål ved den økende spesialiseringen innenfor vitenskapen fordi den fører til vi ikke lengre ser hvordan ting henger sammen i større helheter.

I flere bøker og artikler, blant annet i boken *Økologisk økonomi* (1993), hevder han at flerdimensjonale og irreversible miljøproblemer i liten grad lar seg løse innenfor rammene av en modifisert nyklassisk miljøøkonomi. Derfor bør „alternative sätt att se på ekonomi, hushållning och samfunnsutveckling (...) prøvas“ (Söderbaum 1993, s. 7). I boken *Ecological economics* (2000) formulerer Söderbaum en dynamisk definisjon av begrepet 'problem', som er svært relevant når det gjelder økonomiens håndtering av miljøutfordringene. Problemer oppstår når utviklingen kommer i utakt med de verdiene vi ønsker å prioritere. Det vil for eksempel si at når vi velger de mest lønnsomme handlingsalternativer, kan vi oppleve at grunnleggende verdier som rettferdighet og miljøansvar blir satt til side. Denne konflikten er ikke ukjent i forbindelse med norsk oljepolitikk.

Paradigmatisk pluralisme

I stedet for å argumentere for at etablert økonomi skal erstattes av en ny økonomi som er fundamentalt forskjellig er Söderbaum talsmann for at ulike økonomiske modeller kan være fornuftige avhengig av hvilke utfordringer vi står overfor. Han mener med andre ord at problemet i dag er at nyklassisk økonomi har total dominans og at det neppe ville blitt bedre dersom en annen økonomi var dominerende. Söderbaum argumenterer for at demokratiske verdier blir skadelidende dersom ett økonomisk system fortrenger andre alternativer. I tillegg mener han at mangfold bidrar til kreativitet. Tverrfaglig samarbeid og dialog mellom vitenskap og praksis bidrar til å finne nye løsninger, men også til å stille nye spørsmål.

Det politisk økonomiske menneske

Den nyklassiske beskrivelsen av 'the economic man' som et autonomt rasjonelt vesen som kun er opptatt av å maksimere egen nytte, er hverken egnet for å forstå økonomisk praksis eller for å håndtere dagens miljø og samfunnsutfordringer. Söderbaum foreslår at 'the economic man' erstattes med 'a political economic person (PEP)'. I dette perspektivet fremstår mennesket som et sosialt integrert, reflekterende vesen. Identitet, livsstil, virkelighetsoppfatning og ideologisk orientering blir dermed vesentlige karaktertrekk ved økonomiske aktører. På denne måten utvikles bevisstheten om at alle har muligheter til å påvirke utviklingen og at vi dermed blir medansvarlige for utviklingen.

Velferdsutvikling

Med en rikere definisjon av mennesket er det i følge Söderbaum klart at det ikke lengre er relevant å sidestille velferdsutviklingen i et land med vekst i BNP (den samlede produksjon av varer og tjenester i ett land uttrykt i penger). I et helhetlig perspektiv omfatter velferd mer enn produksjon og forbruk. Kvalitative verdier, som for eksempel befolkningens helse, samfunnets kulturelle situasjon og tilgang på ernæringsriktig og miljøansvarlig mat, blir viktige elementer i et lands velferd. Konsekvensen er at det må stilles kritiske spørsmål til ideen om å „eftersträva ett enda tal eller index som skulle kunna säga något meningsfullt om et lands totala välfärd“ (Söderbaum 1993, s. 77).

Litteratur:

- » Söderbaum, Peter (1993); *Ekologisk ekonomi – Miljö och utveckling i ny belysning*, Lund, Studentlitteratur
- » Söderbaum, Peter (1999); *Values, ideology and politics in ecological economics*, *Ecological economics* 28 (161–170)
- » Söderbaum, Peter (2000); *Ecological economics – A Political Economics Approach to Environment and Development*, London, Earthscan

Aktør-nettverk modell

Söderbaum lanserer ideen om at alle økonomiske aktører er innvevd i et nettverk preget av gjensidig avhengighet. Alle blir påvirket av andre samtidig som den enkelte aktør påvirker utviklingen i hele nettverket. Sosiale og emosjonelle sider ved nettverksrelasjoner er viktige også når det gjelder relasjonene mellom aktørene på markedet. Relasjoner i den sosiale virkeligheten kan være preget både av tillit og mistillit. Det er derfor nødvendig å bruke etiske verdier og ideologiske vurderinger som kompass for å orientere seg i den praktiske virkeligheten. Söderbaum påpeker at de økonomiske nettverkene må ses i en utvidet sosio-kulturell kontekst der lover og regler også blir vesentlige ingredienser. Egenskaper ved økosystemene utgjør også en viktig del av økonomiens kontekst.

Behov for nytenkning

Nyklassisk økonomi, som ble utviklet i løpet av 1800-tallet, representerer i dag det dominerende paradigmet ved de fleste univertiteter, ikke bare i den vestlige del av verden. De nyklassiske økonomene var inspirert av suksessen til Descartes analytiske metode, Newtons mekanikk, og fysikkens matematiske språk. Overført til økonomi ble resultatet en abstrakt teori, løsrevet fra virkeligheten. Markedet ble redusert til et spill styrt av (markeds-) krefter og (pris-) mekanismer der menneskelige relasjoner, verdier og holdninger ble feid vekk.

I følge Söderbaum er det behov for dyptgripende endringer innenfor samfunnsøkonomi og bedriftsøkonomiske fagdisipliner, dvs. „de vetenskaper som bidrar med styrfilosofi och styrsystem för økonomisk utveckling“. De fleste økonomistudenter møter et fagmiljø som bidrar til å skape en forestilling om at det bare finnes nyklassisk økonomisk teori. Det er derfor viktig at monopolet brytes og at det åpnes for alternative paradigmer.

Institusjonell økonomi

Söderbaum lanserer institusjonell økonomi som et alternativ til nyklassisk teori. I stedet for å vise til fysikk og mekanikk som idealvitenskaper er institusjonell økonomi påvirket av biologisk evolusjonsteori. Han argumenterer for at positivismens 'objektive og verdinøytrale' vitenskapsideal bør suppleres med økt vektlegging av subjektivitet og engasjement. Begrunnelsen er at miljøproblemer må forstås ut fra en ideologisk forankring, derfor „handlar (det ofte) om att tolka olika aktörer som kan stå för helt olika idéer om vad som är en önskvärd utveckling“

(Söderbaum 1993, s. 41).

Som supplement til det nyklassiske paradimmet lanserer Söderbaum noen krav til økologisk økonomi som krever noen politiske endringer på samfunnsnivå;

1. Miljø og overlevelsesspørsmål settes i sentrum. Dersom langsiktig bærekraft er det overordnede målet er det ikke tilstrekkelig å foreta marginale endringer eller å redusere de negative virkningene av økonomisk virksomhet. Det vil si at det ikke er tilstrekkelig med symptomdempende tiltak, det kreves grunnleggende endringer for å håndtere utfordringer for eksempel knyttet til redusert artsmangfold og klimaendring.
2. Vitenskapelig pluralisme, som innebærer åpenhet for ulike retninger innenfor økonomi kombinert med flerfaglige perspektiver. For å forstå og håndtere komplekse problemer kreves det en pluralistisk vitenskapelig tilnærming.
3. Verdimeisig åpenhet som åpner for ulike etiske og ideologiske perspektiver. Økonomisk vitenskap må ta høyde for, og akseptere, at miljøutfordringene forstås forskjellig avhengig av ideologisk fortolkningsramme.
4. Tar avstand fra positivismen som eneste forskningsvitenskapelige ideal. Det bør oppmuntres til verdibasert engasjement hos forskere innenfor økologisk økonomi.

Konklusjon

For å nå målsetninger om bærekraftig utvikling kreves det grunnleggende endringer på flere plan; et helhetlig perspektiv på økonomiske aktører, bedrifter som deler i integrerte nettverk, markeder preget av samarbeid og medansvar. Söderbaum nevner fair-trade-bevegelsen som et eksempel på endring i retning av en mer rettferdig prising av varer og tjenester. I stedet for å prioritere profittmaksimering er markedsaktørene mer opptatt av å øke samfunnsnyten.

Biografi:

Peter Söderbaum (f. 1937) disputerte for doktorgrad i bedriftsøkonomi ved Uppsala Universitet i 1973. Han begynte tidlig å undervise og forske innenfor miljø- og ressursøkonomi. Söderbaum ble professor i økologisk økonomi ved Mälardalen Högskola i Västerås hvor han i 1995 utviklet et omfattende studieprogram i økologisk økonomi. Söderbaum har skrevet en rekke bøker og artikler der han utdyper behovet for å bryte dominansen til nyklassisk økonomi. I dag er Söderbaum professor emeritus ved Mälardalen Högskola og er fortsatt aktiv både som forsker, forfatter og foredragsholder.

Sivilisasjonens krise

Ny bok peker på det presserende behovet for en omfattende omstilling til bærekraftighet.

Av *Niels Johan Jubl-Nielsen, prosjektleder*

Vår sivilisasjon står overfor en omfattende krise, en systemkrise. 'The Economic Man' må omstilles og utvikle en ny bevissthet som kan drive utviklingen fremover. Vi befinner oss i en kritisk periode hvor gamle begreper ikke lenger holder, samtidig som nye enda ikke er på plass.

Dette er utgangspunktet for boken *Den Store Omstilling* av Jørgen Steen Nielsen, mangeårig journalist i avisen Information. Tittelen refererer til de store endringene verdenssamfunnet står midt inne i. Boken kom ut umiddelbart før FN's Rio + 20-konferanse i juni 2012 og bærer undertittelen *Fra systemkrise til grønn økonomi*. Her siktes det til flere spesifikke aktørers initiativ og bidrag til en omstilling.

Boken gjør rede for karakteren av den finansielle, den økologiske og den økonomiske krisen, som samlet betegnes en systemkrise. Den økonomiske vekstens mangel på bærekraftighet dokumenteres, samtidig som forfatteren avviser at løsningene kan ligge i fortsatt økonomisk vekst.

Boken er utstyrt med omfattende noter, og den inneholder dels en kartlegging av verdens kritiske tilstand, dels elementer til en strategi for en vei videre.

Med inspirasjon fra bl.a. Herman Daly og tenketanken New Economics Foundation presenterer Jørgen Steen Nielsen en rekke forhold som bør endres for å få til en konstruktiv omstilling.

Alle disse forholdene er krisetegn, som vi fragmentarisk konfronteres med nå. Hos Jørgen Steen Nielsen er disse samlet og dokumentert, og han gir et overblikk over et vanskelig tilgjengelig stoff satt inn i et fremtidsrettet perspektiv. Hvilke andre steder har vi for øvrig sett det bli formidlet bedre enn dette?

Et oppgjør med vekstdogmet forutsetter etablering og spredning av en ny kunnskap om verdens tilstand. Jørgen Steen Nielsen siterer John Fullerton, leder av det grønne Capital Institute, som sier: „Naturlige systemer går ikke mot å skape maksimal effektivitet. De går mot å finne den rette balansen mellom effektivitet og motstandsdyktighet“. Det er nettopp dette de naturlige systemene vil! Vårt desperate fokus på vekst vil derimot medføre at vi ødelegger dyrkbare arealer og naturressurser og at vi vil oppleve ulike former for kollaps.

Maurice Strong, en av hovedkreftene bak både FN's første miljøkonferanse i 1972 og FNS's Rio-konferanse om miljø og utvikling i 1992, uttalte på Rio + 20-konferansen om bærekraftighet i juni 2012 at nasjonene ikke har levd opp til anbefalingene fra 1992. Det råder et skjærende misforhold mellom vitenskapens anbefalinger og politikernes fortsatte avholdenhet mot å „bryte med selve den globale økonomisk grunnleggende struktur“ (Jørgen Steen Nielsen).

Ifølge forfatteren skal det satses på omstilling til bærekraftighet over en bred front. „Bedrifter skal kunne se nye muligheter for nyttig produksjon innen for bærekraftighetens rammer. Lokalsamfunn skal se veier til oppblomstring for lokal økonomi, sysselsetting og engasjement. Det enkelte menneske skal oppleve en rikere tilværelse ved å erstatte individuell kapitalstrid og grådighet med felles ansvar og virke i det nære“ (s. 195).

Politikerne er generelt fastlåste i sin snakk om vekstreligionens fortreffelighet, i stedet for å understøtte en bærekraftig omstilling. Derfor blir det avgjørende i hvilket omfang lokale omstillingsinitiativ kan påvirke det politiske nivået, også på kommunenivå. Lokale initiativ til omstilling bør kunne inspirere politikerne til å gjennomføre systemiske reformer, både på nasjonalt og globalt nivå. Dette er noe Jørgen Steen Nielsen mer enn antyder i denne boken.

Jørgen Steen Nielsen
Den store Omstilling – fra systemkrise til grønn økonomi
 ISBN 978-87-7514-3627
 Informations Forlag 2012

Den liberale utopi

Er markedsøkonomi et system som er nødt til å ødelegge seg selv, og er dagens økonomiske kriser et utslag av en slik selvdestruksjon?

Av Arne Øgaard

Dette er spørsmål jeg sitter igjen med etter å ha arbeidet meg gjennom Karl Polanyis bok *Den liberale utopi*. Boka, som kalles en klassiker i økonomien, kom første gang ut i 1944 med tittelen *The great transformation*.

Polanyi argumenterer for, og påviser ved historiske eksempler, at selvregulerende markeder vil føre til ulike problemer og at det største av dem er arbeidsløshet. Han påpeker at samfunnet raskt vil sette i gang ulike tiltak for å unngå de uheldige virkningene av det selvregulerende markedet og i verste fall kan disse være enda verre. Han betrakter fascismen som en reaksjon på kaoset som kan oppstå i en markedsøkonomi uten tilstrekkelig styring.

Han påviser også at selve ideen om et fritt marked uten statsinngrep er en umulighet.

„For så lenge systemet (det frie marked) ikke er etablert, vil og må økonomiske liberale påkalle statlig intervensjon for å etablere det, og når det er etablert for å holde det ved like“.

„Paradoksalt nok måtte ikke bare mennesker og naturressurser, men også organiseringen av selve den kapitalistiske produksjonen vernes mot det selvregulerende markedets ødeleggende virkninger“.

Polanyi gir eksempler på at markedsøkonomi ikke nødvendigvis gir en bedre samfunnsutvikling, men at inntekter til et land kan føre til at de rike blir rikere og de fattige fattigere.

Forfatteren tar også et oppgjør med Adam Smith, som hevdet at samfunnsutviklingen var avhengig av „Menneskets tilbøyelighet til å drive byttemarknad, arbeide mot betaling i naturalia og bytte en ting mot en annen“. Dette sitatet har senere gitt opphav til forestillingen om det økonomiske mennesket, et menneske som bare handler hvis det kan oppnå en belønning. Gjennom eksempler fra historien og andre kulturer viser Polanyi at mennesker handler ut fra det som gir sosial status, og det er oftest ved å bidra til fellesskapet.

Hva er så alternativet til markedsøkonomi? I og med at det alltid vil være en form for regulering er det viktig at denne er så fornuftig som mulig. „Vi må med alle tilgjengelige midler bestrebe oss på å bevare de dyrebare verdiene vi har arvet fra en markedsøkonomi som har spilt fallitt ... Hverken frihet eller fred kunne institusjonaliseres når markedsøkonomien rådet, siden dens mål er profitt og velferd, ikke fred og frihet. Vi må i fremtiden gjøre en bevisst innsats om vi overhodet skal ha fred og frihet“. „Markedsøkonomiens død kan bety begynnelsen til en ny æra med større frihet enn noensinne ... Regulering og kontroll kan gi frihet for alle, ikke kun for de få.“ „Så lenge mennesket er trofast mot oppgaven å skape mer rikelig frihet for alle, behøver det ikke frykte at makten eller planleggingen

vender seg mot og ødelegger friheten som det bygger ved deres hjelp.“

Fra gammelt av har ikke arbeid, jord og grunn vært verdier som kunne selges, og Polanyi argumenterer for at disse ikke må underlegges markedsmekanismen.

„Arbeid er bare et annet navn for en menneskelig aktivitet som er en del av livet, og livet er i sin tur ikke frembragt for å selges, men av helt andre grunner ... Å la markedsmekanismen alene styre over skjebnen til mennesker og deres naturlige miljø, til og med over bruken og mengden av kjøpekraft, ville føre til samfunnets undergang.“

Polanyi reiser viktige spørsmål og rokker ved den eksisterende troen på den frie markedsøkonomiens fortreffelighet. Mange av resonnementene er historiske og kan være vanskelig å følge for en som ikke har detaljkunnskap om tiden fra midten av 1800-tallet og frem til 1944. Polanyi skriver også litt for lite om litt for mye, og når fremstillingen i tillegg er springende, kan det være vanskelig å følge tankegangen. Dette er derfor ikke en bok en blir overbevist av. Men den kan likevel inspirere til nytenkning i forhold til spørsmål som fortsatt er brennende aktuelle.

Karl Polanyi
Den liberale utopi
Res Publica 2012

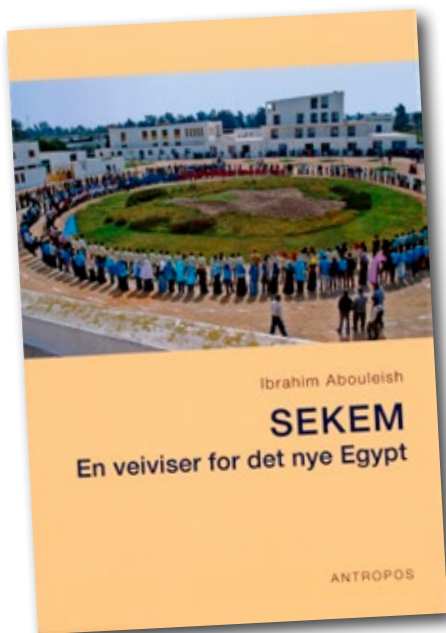
SEKEM – et menneskeskapt under i ørkenen

Av Arne Øgaard

Kan kristne og muslimer skape noe sammen? I mange land lever og arbeider de fredfullt side ved side, men i disse landene finnes det også skeptikere og folk som frykter mennesker som har en annen tro enn dem selv. Dessverre finnes det eksempler på at slik frykt kan føre til vold.

Et godt utgangspunkt for fredelig sameksistens kan være et felles overordnet mål slik vi fant det for 800 år siden hos sufimesteren Jelaluddin Rumi fra byen Konya i Tyrkia. Der levde både muslimer, kristne, hinduer og buddhister sammen i fred. Rumi proklamerte at „Kjærligheten er min religion. La dens skjønnhet vise seg i det vi er og i det vi gjør“. Dette mottoet har også vært til inspirasjon for Ibrahim Abouleish, som var initiativtakeren til SEKEM i Egypt. I et område hvor det tidligere kun var ørken er det nå 3 000 mål med biologisk dynamisk jordbruk. I tillegg til å produsere en rekke matvarer og medisinalplanter foredles bomullen til økologiske tekstiler. På SEKEM er det også barnehage, skole og yrkesskole, og de er godt i gang med forberedelsene til å åpne Heliopolis Universitet. SEKEM er ikke bare en gård, men et blomstrende samfunn hvor både muslimer og kristne er aktive sammen.

Ibrahim Abouleish selvbiografi foreligger nå på norsk, og den har fått et eget kapittel om utviklingen etter Mubaraks fall. Her skildres det hvordan Ibrahims sønn Helmy ble arrestert under opprøret i 2011 på grunn av SEKEMS nulltoleranse til korrupsjon. Situasjonen i Egypt er fortsatt usikker, men SEKEM håper å være til inspirasjon for den videre utviklingen.

Ibrahim Abouleish ble født i Egypt i 1937, men han reiste til Østerrike for å studere. Han tok doktorgrad i både teknisk kjemi og farmasi og var en ettertraktet mann med gode muligheter til en lang karriere i den kjemiske og farmasøytiske industrien. Under en reise til Egypt i 1975 fikk han inspirasjon til å gjøre en innsats for sitt fødeland. Boka gir livfulle skildringer av hvordan ikke bare ørkenen ga ham utfordringer, men hvordan han også måtte kjempe mot et maktsykt og korrupt byråkrati og et folk nesten uten arbeidsmoral. Det må betegnes som et under at han ikke lot seg stoppe av all motstanden. De fleste av oss ville gitt opp ved de første hindringene, men Abouleish fortsatte og fortsatte, og han fant til slutt løsninger på de mest krevende utfordringer. Det er ikke bare denne utholdenhet som kan gi leserne inspirasjon, men også hans åpne sinn og hans vilje til å undersøke og hente inspirasjon hos mennesker med ulike ideer og livssyn.

Han innrømmer at „for store deler av verden er det en gåte hva islam egentlig vil og hva islam betyr“. Han har selv gjort studier for å trenge inn i det enestående med Koranen og ser sine Koranstudier som et av mange bidrag innfor den islamske kulturkretsen, „bidrag som gir meg inntrykk av at islam i dag står foran en grunnleggende reform“. Han skriver at man innenfor islam savner noen som kan gjøre det Luther en gang gjorde for den kristne kulturkretsen.

Under sitt opphold i Østerrike ble Abouleish kjent med Rudolf Steiners bøker, og han fant her både inspirasjon og en hjelp til selvutvikling som har betydd mye i hans videre arbeid. Han skildrer hvordan prosessen med å arbeide med Rudolf Steiners bøker er langt viktigere enn selve innholdet i disse bøkene.

I mai i år ble Abouleish tildelt prisen *The 2012 Business for Peace Awards* i Oslo. Han har også tidligere mottatt en rekke internasjonale priser, blant annet det som kalles den alternative fredsprisen. Selvbiografien, som er glimrende oversatt av Sverre Dahl, kan leses med glede av mange.

Ibrahim Abouleish
 SEKEM – En veiviser for det nye Egypt
 Antropos Forlag 2012 – www.antropos.no
 Mer informasjon på www.sekemscandinavia.com

Krisen og den uteblitte systemkritikk

Av Lars Pebrson

Det tidligere medlemmet av det danske Stortinget, Preben Wilhjem, er en debattant man skal legge merke til. Han kommer ofte med meget presise iakttagelser som han presenterer på en tørr, saklig og lett forståelig måte.

I et essay fra sommeren 2012 tar han fatt på den store krisefortellingen og påpeker hvordan helt innlysende sammenhenger og kjensgjerninger overhodet ikke diskuteres, samtidig som fokus er på langt mer perifere forhold. Årsaken til denne tilstanden er den innlysende, at man først og fremst håper på så raskt som mulig å kunne vende tilbake til de gode tidene før krisen, uten å endre grunnleggende forhold i samfunnet eller i spesifikke sektorer, hvor finanssektoren naturligvis skiller seg spesielt ut. En naiv og faktisk også farlig tilnærming. Wilhjem kommer i rask rekkefølge inn på forhold som:

- » Markedsmekanismen har det med å reagere overdrevent på prissignaler, for eksempel kan en liten nedgang i etterspørselen føre til et mye større prisfall på råvarer enn det som egentlig er meningsfullt. Dermed blir enhver krise selvforsterkende.
- » Det gir ikke mening å beskrive privat produksjon som den eneste verdiskapende. Når en offentlig velferdstjeneste som sykehusene gjør folk friske, slik at de kan fortsette med å produsere, bidrar de naturligvis til samfunnets samlede verdiskapning.

- » Mine utgifter er dine inntekter. Hvis alle kutter ned på utgiftene på samme tid, går inntektene tilsvarende mye ned. Bedriftene etterlyser lavere lønnskostnader, men de må samtidig håpe at alle andre virksomheter ikke gjør det samme, for i så fall forsvinner kjøpekraften og kundene!
- » Europa kan umulig bli rikere uten at de mer enn 15 millioner arbeidsløse settes til å gjøre noe fornuftig.

Wilhjems marxistiske utgangspunkt forneker seg ikke, men han er forfriskende nøktern når det gjelder å skjelve mellom punkter hvor Marx stadig er aktuell og der hvor han ikke er det. Til slutt kommer en rekke nytenkende, men også pragmatiske forslag til skritt i den riktige retningen. Uansett om man er enig i alle Wilhjems analyser eller ikke, bør man lese essayet – det skjerper argumentasjonen og tanken!

Preben Wilhjem
Krisen og den udeblevne systemkritik
 Forlaget Politisk Revy, ISBN 978 87 7378 346 7
 Boken er utgitt på dansk i lommeformat.
 Kan også lastes ned fra www.information.dk

Innblikk i eurytmien

Av Arne Øgaard

Eurytmi er en aktivitet som er ukjent for mange. Det vises ikke på tv, men kan brukes til å øve omstillingsevne, indre og ytre bevegelse, samtidig oppmerksomhet på både seg selv og omgivelsene, fordomsfrihet, selvovervinnelse og letthet, lek og humor. Eurytmi kan brukes som kunstnerisk uttrykksform, til terapi og i en pedagogisk sammenheng. I den nye danske boken *Innblikk i eurytmien* belyser en rekke ulike mennesker eurytmien ut fra sine erfaringer. Jeg anbefaler spesielt kapitlene *Eurytmi i arbeidslivet* og *Eurytmi i børnehaven*. Disse griper tak i eurytmien på en glimrende måte ut fra helt allmenne betraktninger. Når en så er blitt kjent med disse, anbefaler jeg *Alfabetets lyde* som viser at eurytmien vil uttrykke noe allment kvalitativt gjennom sine bevegelser. Eurytmiens betydning som kunst og terapi er selvsagt ikke så enkelt å beskrive, men man kan ane noe av hva det dreier seg om. Det omfattende pedagogiske arbeidet som gjøres i Steinerskolen, kan også bare beskrives med

små innblikk, men det burde være tilstrekkelig for alle foreldre som undres på hvorfor en har dette faget i deres skole. I boken er det 14 eurytmister som deler av sine erfaringer og gir gode råd som kan gi innsikt og være til glede for alle som interesser seg for dette arbeidsområdet.

Innblikk i eurytmien
 Redaktør Anni Borre Rasmussen
 Antroposofisk Forlag 2012
 Boken er utgitt på dansk

Frie skoler viktige for utviklingen

Av Arne Øgaard

Dagens pedagogikk er preget av frykt. Politikerne styrer skolen ut fra frykt for svake resultater i PISA-undersøkelsen og lignende tester. Lærerne underviser ut fra frykt for at deres skole skal havne nede på listen. Foreldrene virker ofte lite interessert i hva slags pedagogikk de ulike skolene tilbyr. Mange velger nærmeste skole i frykt for at barn skal bli ensomme. Få

våger å spørre om hva slags pedagogikk som trengs for å møte fremtidens utfordringer.

Norske politikere mener å ha oppdaget at alt for mange barn hverken lærer å lese, skrive eller regne. Mange barn kan jo lese og skrive allerede før de begynner på skolen, hvorfor er det da så mange som ikke kan det når de har tilbragt 10 år med øvelse? Det finnes selvsagt barn med konsentrasjonsvansker og spesifikke skrive- og lesevansker. Barn som trenger en spesiell oppfølging som de ofte ikke får fordi de ikke blir oppdaget, fordi foreldrene er redde for deres barn skal stemples som unormale eller fordi skolene ikke har tilstrekkelig ressurser eller kompetente spesialpedagoger. Men hvis vi ser bort fra disse kan de fleste lese, de gjør det bare ikke så godt i ulike prøver på leseforståelse. Det vil si prøver hvor du skal svare på noen spørsmål etter å ha lest en tekst. Da Harry Potter bøkene kom, viste det seg at selv mange av de virkelig lesesvake kunne sitte i timevis med nesen i en bok. De svake resultatene i leseforståelse kan derfor skyldes at skolen er fylt av for mange uinteressante tekster, tekster som ikke berører elevenes opplevelse av hva som er vesentlig. Dette gjelder også mange av PISA-oppgavene. En kan selvsagt spørre om Harry Potter bøkene sa noe vesentlig. De berørte i det minste det evig aktuelle temaet om det godes kamp mot det onde.

Politikere og byråkrater har ønsket å styre skolen ved å innføre en rekke detaljerte kompetansemål. Disse bærer preg

av at mange har ønsket å få med sitt yndlingsstema. Å skape god undervisning av dette mangfoldet er utfordrende. Målene er i liten grad samordnet med barnas utviklingsnivå og de målene for menneskelig utvikling som står i den norske læreplanens generelle del. Manglende sammenheng i målene gjør at undervisningen blir springende, noe som lett kan slå ut i manglende ferdigheter i fag som matematikk.

De detaljerte kompetansemålene og hyppige kontrollprøvene har ført til at elevene har blitt bedre i de ferdighetene som testes. Men det er et spørsmål om dette ikke fremmer en kortsiktig pedagogisk tenkning. En tenkning som er rettet inn mot neste prøve og ikke mot hva fremtiden krever av de unge. Vi må spørre oss om dagens skoler utvikler den ansvarsfølelse og kreativitet som trengs for å møte de store oppgavene verden nå står overfor? Det store fokus på teoretiske kompetansemål har ført til en svekkelse av de kunstneriske fagene, enda omfattende undersøkelser har vist* at seriøs undervisning i kunstfag virker styrkende både på elevens utvikling og deres ferdigheter i de teoretiske fagene.

I friskolene har pedagogikken ofte lagt større vekt på kreativitet og menneskelig utvikling. Ulike skoler har arbeidet med dette på ulike måter. Foreldre har hatt mulighet til å vurdere forskjellige former for pedagogikk og å velge skole for sine barn. Erfaringer fra friskolene har også gitt impulser til utviklingen av den offentlige skolen. I de siste årene har vi sett et økt press på friskolene for at de skal ha de samme kompetansemål og tester som den offentlige skolen. Friskolenes egenart er truet og dermed også det pedagogiske mangfoldet. Det må selvsagt stilles krav til friskolene, men hvis disse blir for detaljerte og styrende vil vi ikke friskolene kunne utvikle sin egenart.

*) Anne Bamford: *Wow-faktoren, globalt forskningskompendium*, om kunstfagenes betydning i utdanning. ISBN: 9788291007199 Originaltittel: *The wow factor*

HULDRA ØKOGREND

Livskvalitet og bærekraft i praksis

- 6 nyutviklede Aktivhus-modeller
- 44 boenheter fra 30-154 BRA
- Bygget av pustende naturmaterialer
- Selvforsynt på energi
- Nøkkelferdige boliger fra kr. 1 - 5 mill
- Innflytting fra sommer 2013
- 50 minutter nord for Oslo
- Tilgjengelige næringslokaler for variert "grønn" virksomhet

hurdaecovillage.no

Synes du det er bra at vi kjemper for at
Oljefondet investerer grønnere?
At tekstilarbeiderne som lager klærne våre i Asia
skal få en lønn å leve av? At afrikanske land
skal få tjene på å eksportere landbruksvarer til
Norge og ikke bli stoppet av tollmurer?

**Framtiden i våre hender biter fra seg for
rettferdig fordeling og miljøet.**

Gå til www.framtiden.no
for å bli medlem eller
støtt arbeidet vårt på
andre måter.

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Pengevirke 3/2012

Utgis av

Merkur

Den Almennyttige Andelskasse
www.merkur.dk

Cultura Sparebank

www.cultura.no

Redaksjon

Ann Hybertz Frandsen
(konstituert redaktør i Danmark)
ahf@merkur.dk

Arne Øgaard (ansvarlig i Norge)
arne.ogaard@steinerskolen.no

Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Redaksjonell konsulent

Gert Træger, Træger A/S

Layout

Martin Helbo, Pixels & paper

Oversettelse

Trude Holthe Møll, Communicator

Bladet kommer ut

Fire ganger i året.
Neste gang desember 2012

Opplag

17 000

Frist

Bidrag til neste utgave kan mailes til
Pengevirke senest 22. oktober 2012

Tema neste nummer

Mat – økologisk, bærekraftig, smakfull

Trykk

Elev på Kalø Økologiske Landbruksskole.
Foto: Kalø Økologiske Landbruksskole

Forside

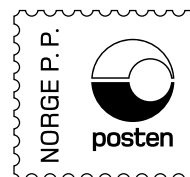
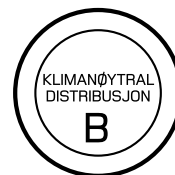
Fra Oslo by Steinerskole

Holdninger og synspunkter som kommer
til uttrykk i de enkelte artikler og inn-
legg, er forfatterene selv ansvarlige for.
De er således ikke nødvendigvis uttrykk
for redaksjonens synspunkter.

Pengevirke er trykt på RePrint papir,
fremstilt av 50% resirkulerte fibre og
50% cellulosefibre. Papiret er Svane- og
FSC merket.

RETURADRESSE
Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

Vil du ha ekte vare?

Bidra til
å påvirke:
Bli medlem
i Oikos!

Bli medlem i Oikos – Økologisk Norge!

Oikos arbeider for å fremme økologisk mat og landbruk, fordi dette er avgjørende for å ta vare på matjorda, miljøet, husdyrvelferden og helsa til oss mennesker. Oikos er partipolitisk uavhengig og den ledende politiske organisasjonen for økologisk landbruk. Som medlemmer har vi både bønder og forbrukere.

Vi arbeider aktivt for å øke markedet for økologisk mat i dagligvarehandelen og andre salgskanaler. Oikos påvirker også politisk for å øke forståelsen for bærekraftig matproduksjon og forbedre rammevilkårene for økologisk landbruk.

Bli medlem i Oikos. Vi jobber for deg!

WWW.OIKOS.NO